

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Första Kammaren. N:o 34.

Lördagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 22 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial n:o 74, med förslag till ändring af nu gällande föreskrifter angående upprättande af register öfver kamrarnes protokoll jemte bihanget dertill.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 70, i anledning af väcka motioner om ändring i 227 § sjölagen;

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående flottning af skogsalster i gränsloderna mellan konungariket Sverige och storfurstendömet Finland;

n:o 72, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser i syfte att bereda vissa enskilda tjänstemän samma skydd som statens mot förnärmelser i deras tjensteutöfning; och

n:o 73, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af gällande bestämmelser om utbetalande af belöning för dödande af björn och varg.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 73, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition an-

gående inlösen af professoren C. G. Brunii anteckningar om och teckningar af äldre svenska byggnader m. m., godkändes den föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta stats- och lagutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 7, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående delning af Hernösands stift än äfven en i ämnet väckt motion.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 23, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af utskottets betänkande n:o 18 angående allmänna bevillningen.

*Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelärar-
personalens
aflöningsför-
hållanden.*

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och lagutskottets den 25 och 26 i denna månad bordlagda memorial n:o 6, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande en angående ändring i folkskolelärarepersonalens aflöningsförhållanden väckt motion.

Grefve Lagerbjelke: Det torde icke vara af någon bestridt, att frågor om förändring i lagstiftningen icke böra göras till föremål för gemensam votering. Nu afser denna fråga, så vidt jag kan förstå, just en förändring i lagstiftningen. Det är nemligen genom lag föreskrifvet, att folkskoleområdena skola på sin bekostnad till folkskolelärare eller lärarinnor erlægga antingen ett visst quantum foder eller också 100 kronor kontant. Nu är visserligen icke föreslaget, att detta lagstadgande skall förändras, men deremot föreslås, att, då lagen föreskrifver, att denna utgift skall bestridas af kommunerna, dessa skola till två tredjedelar få ersättning för ifrågavarande utgift. Kan man nu säga, att lagens föreskrift om ifrågavarande kostnaders bestridande af kommunerna är uppfylld, då de få ersättning till två tredjedelar af desamma? Om så kan tillgå, skulle nästan hvilken lagfråga som helst kunna förändras genom gemensam votering. Om, för att anföra ett exempel, ett brott är belagdt med 100 kronors böter, och man visserligen icke förändrade denna föreskrift, men i stället föresloge och genom gemensam votering afgjorde, att den, som begår detta brott och erlägger 100 kronor i böter, skulle af kronan få igen samma hundra kronor, hemställer jag till hvar och en, om icke lagen i sjelfva verket blifvit förändrad och straffbestämmelsen upphäfd. Så har man äfven vid föregående tillfällen ansett i denna kammare. Samma fråga, som nu föreligger, var vid förra riksdagen här under behandling. Äfven då föreslogs gemensam votering, men denna blef af kammaren afslagen.

Jag hemställer, att kammaren nu måtte fatta samma beslut och således afslå denna framställning.

Herr Boström, Filip: Jag ber den föregående högt ärade talaren om öfverseende, att jag bibehåller samma ståndpunkt, som jag hade, då frågan behandlades i fjol. Den hade då öfverlemnats åt statsutskottet, och statsutskottet ingick till kamrarne med ett enhälligt förslag, att voteringsproposition skulle i frågan framställas. Det är visserligen sant, att denna voteringsproposition blef af kammaren afslagen med 4 rösters majoritet, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att kammaren i ett liknande fall beslutit, att votering skulle ega rum, nemligen 1875, då ungefär samma fråga förelåg. Så vidt jag kan finna, blir förhållandet mellan skoldistriktet och skolläraren icke förändradt derigenom, att ett penningeanslag lemnas till samma lärares aflöning från statsverkets sida. Precis samma förhållande som förut kommer fortfarande att ega rum, och någon förändring sker icke i ringaste mån genom ett beslut, sådant som här föreslås. Jag har enskildt hört uttalanden om det olämpliga i att det sammansatta stats- och lagutskottet framkommit med voteringsproposition i frågan. Jag ber att få erinra om anledningen, hvarför denna fråga behandlades af sammansatt stats- och lagutskott. Till lagutskottet hade nemligen remitterats herr Zottermans motion angående förändring i gällande förordning angående folkskolelärares aflöning. Denna motion behandlades af sammansatt utskott och är nu af båda kamrarne afslagen. I sammanhang med det sammansatta utskottets behandling af denna fråga öfverlemnades äfven från statsutskottet en till detta remitterad fråga, nemligen den, angående hvilken voteringsproposition nu föreligger till afgörande. Jag tror således icke att den omständigheten, att sammansatta stats- och lagutskottet framkommit med detta förslag, inverkar på frågan. Hvad sjelfva dess innebörd beträffar, vill jag fästa uppmärksamheten på att det finnes icke någon som helst utsigt för att anslaget skall komma att af statsmedel utgå. Kammaren torde väl veta, att denna fråga gick igenom i Andra Kammaren med endast en rösts majoritet och sannolikt, i fall gemensam votering eger rum, äfven kommer att falla der. Det är således icke ringaste fråga om förslagets betydelse i reelt hänseende, utan endast i formelt.

Då jag sistlidna är röstade för, att votering skulle ega rum, och icke frångått den ståndpunkt, jag då intog, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till det sammansatta stats- och lagutskottets förslag.

Herr Törneblad: Till hvad den föregående talaren yttrat skall jag bedja att få lägga några ord.

Det är visserligen sant, att denna gemensamma votering, om den eger rum, kommer att *indirekt* beröra en lag, men dock icke en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag. Detta indirekta berörande har dessutom redan förut egt rum, t. ex. 1875, då det gälde att genom gemensam votering förändra grunderna för kommunernas bidrag just till folkskoleväsendet. Så vidt jag kan fatta innebörden af ifrågasvarande lag, är dess grund och ändamål att tillförsäkra folkskolelärares om hans *rätt* och tillförsäkra honom derom så, att kommunerna skola vara skyldiga att svara derfor på samma sätt som de hafva varit i fråga om anslaget till deras aflöning. Är det nu så, att staten vill

Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelära-
personalens
aflöningsför-
hållanden.

(Forts.)

*Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang-
folkskolelära-
personalens
aflöningsför-
hållanden.*
(Forts.)

med kommunerna dela denna skyldighet, så inverkar detta icke på folkskolelärnarnes rätt, ty den är oförkränkt, men det inverkar dels på statsbudgeten, och frågan är således af denna anledning en gemensam omröstningsfråga, och dels på den kommunala budgeten, så till vida som staten bidrager till dessa utgifter. Det är icke ovanligt att staten gör detta, allra minst i fråga om folkskolelärnarnes aflöningsförmåner, hvilka sedan många år tillbaka blifvit ställda just på denna grund. Det ligger icke heller någon orimlighet deruti, att staten hjälper till med ett sådant kommunalt onus. Detta har naturligtvis tillkommit af den grund, att det skall vara någon som svarar för kostnaden. Enahanda är förhållandet t. ex. med byggandet och underhållet af läroverkshus. Men detta har icke hindrat, att frågan om statsanslag till sådant ändamål varit, om jag icke misstager mig, upptagen och i riksdagen behandlad såsom en utgiftsfråga. Att den föreliggande skulle vara likartad med frågan om ändring af någon straffbestämmelse, kan jag för min del icke gå in på, ty straffbestämmelsens ändamål är att straffet skall utgöras, och denna lag har till ändamål, att folkskolelärnarna skola få sin rätt, lika godt hvem som gifver medlen, staten eller kommunen.

Om sålunda förut gemensamma voteringar om liknande saker egt rum, och det icke ligger något i sjelfva lagens grund, som förbjuder omröstning, förefaller det mig alldeles icke orimligt, utan riktigt, att kamrarna gemensamt votera om denna sak, utgången må blifva hvilken som helst, och yrkar jag därför bifall till den föreslagna voteringspropositionen.

Herr Alin: Den näst föregående talaren har erkänt, att här föreligger dels en anslags- och dels en lagfråga. — Han har liksom herr Boström erinrat om hvad som skedde år 1875, men jag får deremot i likhet med grefve Lagerbjelke erinra om hvad som skedde föregående år, och att den omständigheten, att ett misstag en gång blifvit begånget, icke bör föranleda dess upprepande. Hvad vidare angår den siste talarens yttrande, att den ifrågavarande lagen är stiftad för att skaffa folkskolelärnarna deras rätt, vare sig medlen utgå från staten eller kommunen, så är det icke blott härom som bestämmelse i lagen meddelas, utan ock om kommunens skyldighet att bekosta ifrågavarande aflöning. Hvad herr Boströms yttrande om den sannolika utgången af gemensam votering angår, föreställer jag mig, att man icke kan fästa sig dervid, ty det är nu endast formfrågan det gäller. Om jag vid denna frågas bedömande håller mig till den näst föregående talarens erkännande, att en anslagsfråga och en lagfråga här äro med hvarandra förbundna, och vidare erinrar mig, att något beslut af Riksdagen i en lagfråga enligt 63 § riksdagsordningen icke kan komma till stånd annat än genom kamrarnes sammanstående beslut, och om jag tillika fäster mig vid att nu ifrågavarande beslut i lagfrågan har den betydelse, att, om det icke leder till något resultat, beslutet i den dermed förknippade anslagsfrågan får rakt ingen betydelse, synes det mig, att föreliggande fall verkligen är sådant, att derpå väl kan med någon förändring tillämpas hvad vid afslutandet af fjolårets diskussion i denna kammare angående votering i läroverksfrågan ytt-

rades: »det nu af Andra Kammaren fattade beslutet innehåller ett sådant uttalande angående en lagstiftningsfråga, att beslut derom icke kan af Riksdagen fattas genom gemensam votering»; och får jag således vördsamt anhålla att få instämma i grefve Lagerbjelkes yrkande.

*Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelära-
personalens
aföningsför-
hållanden.
(Forts).*

Herr Claëson: Då jag suttit i det sammansatta utskottet, men tillfälligtvis icke närvarit vid detta besluts fattande, ber jag att få yttra min tanke i ämnet.

För min del kan jag icke instämma i den åsigten, att detta är en blandad stats- och lagutskottsfråga. Vid riksdagens början remitterades dels till lagutskottet en motion af herr Zotterman om en sådan lagförändring, att det åt folkskolelärarne anslagva kofodret hädaneftter icke skulle utgöras in natura, utan utgå med ett visst penningbelopp af 100 kronor om året. Deremot remitterades den motion, som föranledt den nu föreliggande voteringspropositionen, till statsutskottet. I lagutskottet väcktes fråga, att herr Zottermans nyssnämnda motion skulle hänskjutas till sammansatt stats- och lagutskott. Jag förfäktade dervid den mening, att densamma anginge en lagfråga och således borde behandlas af lagutskottet ensamt och afgöras före den andra frågan, som vore en ren statsutskottsfråga; men då sammansatt utskott förut behandlat dessa båda frågor gemensamt, blef den nämnda lagfrågan också nu till dylikt utskott hänvisad. Emellertid blef den Zottermanska motionen afstyrt af sammansatta utskottet och afslagen af Riksdagen, och nu återstår denna, hvilken enligt min mening icke kan sägas vara en blandad lag- och anslagsfråga, utan en ren anslagsfråga. Äfven om beslutet möjligen kan hafva den inverkan, att flera församlingar än förut utbyta kofodret mot penningersättning, göres dock icke genom beslutet någon rubbning i sjelfva lagen, då det fortfarande såsom hittills skulle bero på församlingarna sjelfva och skollärarne att öfverenskomma om kofodrets utbyte mot kontant ersättning.

Jag kan således icke annat än sluta mig till deras åsigt, som anse att gemensam votering bör ega rum.

Herr Reuterswärd: Första paragrafen riksdagsordningen lyder: »Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den Första och den Andra, hvilka i alla frågor hafva lika behörighet och myndighet.» Nu göres härifrån ett undantag, då sådana frågor förekomma, som tillhöra den egentliga statsregleringen och icke få förfalla, utan måste lösas, och då sker detta genom gemensamma voteringar. Men i frågor, sådana som denna, då det gäller kamrarnes intresse fullkomligt lika mycket, nemligen frågan om det statsbidrag, som skall lemnas till kommunerna för att underlätta deras kostnader i och för folkskoleväsendet, vågar jag påstå, att åtminstone enligt grundlagens anda icke den ringaste anledning finnes, hvarför icke Första Kammarens beslut här skulle vara fullkomligt lika godt som den Andra Kammarens.

Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelära-
personalens
aflöningsför-
hållanden.
(Forts.)

Friherre von Otter: Då äfven jag såsom ledamot i det samman-
satta utskottet deltagit i afgifvandet af föreliggande memorial, måste
jag anhålla att få yttra några ord i frågan.

Riksdagsordningens 65 § stadgar: »När i fråga om statsutgifter
kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts för-
slag varda sammanjemkade, skola begge kamrarne hvar för sig rösta
om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat.» Nu har den ena
kammaren beslutit att öka förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare
vid folkskolor och småskolor med 360,000 kronor, och den andra
kammaren har afslagit detta. Under sådana förhållanden kan jag för
min del icke finna annat än att kamrarne »skola» rösta öfver den här
föreliggande propositionen. Skulle något beslut vara fattadt, som
kunde hafva den verkan, som af den förste högt ärade talaren åbe-
ropades, skulle det ju vara det i den Andra Kammaren fattade, som så-
lunda skulle gifva anledning till att voteringspropositionen icke god-
kändes, men för min del kan jag icke anse, att Första Kammaren eger
rättighet ingå i pröfning, huruvida Andra Kammaren har fattat ett
sådant beslut eller icke. Här föreligger endast den frågan, att kam-
rarne angående statsutgifter stannat i olika beslut, och då skola — en-
ligt åberopade lagrummet — kamrarne derom votera.

På denna grund anhåller jag om bifall till voteringspropositionen.

Herr Reuterswärd: Jag ber blott att få påpeka, hvad följden
skulle blifva, i fall Första Kammaren går in på den åsigten, att så
snart frågan om ett anslag är förknippad med en motion, denna må
vara af hvilken beskaffenhet som helst, skola kamrarne, då de an-
gående motionen stannat i olika beslut, derom gemensamt votera. Jag
påminner mig ett yttrande af en numera afviden kammarledamot, af-
gifvet som jag tror vid 1875 års riksdag, att om blott en motionär
försäga en sak, som kan vara i den ena eller andra kammarens spe-
ciella intresse gent emot den andra, såsom han uttryckte sig, med ett
10-öres frimärke, vore saken vunnin, ty då kunde man derom gemen-
samt votera. För Första Kammarens likställighet med den Andra
tror jag, herr talman, det vara nödvändigt att icke lemna obeaktadt,
hvad som otvifvelaktigt är andemeningen just med grundlagsbestäm-
melsen i riksdagsordningens första paragraf. Hvarför icke anslags- och
bevillningsfrågor afgöras enligt samma grundsats, beror derpå, att hela
statsmaskineriet annars kunde afstanna i brist på medel, och därför
måste dylika frågor afgöras genom gemensamma omröstningar. Man
säger, att detta är en statsutskottsfråga och ingen lagfråga, då allt
som angår sjelfva lagen blifvit derifrån afskildt, men att den dock
betraktats såsom lagfråga kan icke resoneras bort, då den blifvit af
sammansatt lag- och statsutskott behandlad och följaktligen icke an-
sågs såsom en ren statsutskottsfråga.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till det af grefve Lagerbjelke
framställda yrkandet.

Herr Törneblad: Mot den siste ärade talaren skall jag tillåta
mig att göra två anmärkningar. Den första är den, att derigenom,

att frågan är behandlad af sammansatt utskott, är den icke gjord till en sådan fråga, som nödvändigt måste behandlas af sammansatt utskott. Den har lemnats till utskottet i sammanhang med en annan, som ostridigt är en lagfråga, men har därför ej ändrat natur. För det andra vill jag säga, att den normen, att man icke skall gemensamt votera i andra frågor, än då man kan befara, att statsmaskineriet skulle afstanna, bestämdt icke ansetts i allmänhet giltig. Sådant kan för ingen del vara fallet t. ex. i fråga om anslaget å 4,000 kr. för inköp af professor Brunius' samlingar. Normen är helt enkelt den, att i fråga om statsutgifter skall man gemensamt votera. Att detta är en sådan statsutgift, som involverar förändring i en lag, förnekar jag. Då är man skyldig att gemensamt votera, utgången eller resultatet må blifva hurudant som helst. För öfrigt har jag icke den ringaste fruktan, att Första Kammaren skall blifva bunden af prejudikatet i ena eller andra fallet. Kammaren har så många gånger förut häfdat sin sjelfständighet i afseende å gemensamma voteringar, att det är icke den ringaste fara för att kammaren icke skall så göra äfven hädanefter, och redan det, att fråga nu uppstått om voteringens befogenhet, visar, att man ej finner sig bunden af prejudikat, enär just i liknande frågor kamrarne förut voterat gemensamt.

Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelära-
personalens
aflöningsför-
hållanden.
(Forts.)

Friherre Klinckowström: På det att ingen må tro, att jag kan dela den åsigt, som här uttalats af några talare rörande förevarande fråga, nemligen att den icke skulle vara underkastad gemensam votering — och det underliga skälet dertill har af en talare här blifvit anfördt, att Första Kammaren, som de facto är mindre talrik än den Andra och i allmänhet vid de gemensamma voteringarna ligger under, därför borde värda sig om sin likställighet och vägra gemensam votering — så vill jag, med åberopande af hvad som redan skett ett par gånger och af 65 § riksdagsordningen, som talar om statsutgifter och bevillning eller frågor om riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, då frågor derom förekomma, om hvilka kamrarne icke kunna ena sig, helt enkelt förklara, att om dem skall *ovilkorligen* gemensam votering ega rum. Om någonsin en klar uppgift derom förefinnes, så är det i detta betänkande n:o 6, der, för det fall att ja-propositionen går igenom, förslagsanslaget till skolläraarnes aflöning skall ökas med 360,000 kronor och tillökningen ske på riksstaten — alltså ovilkorligen en statsutgift — och när kamrarne om denna statsutgift hafva olika meningar, synes mig deraf vara en klar följd, att gemensam votering skall ega rum, Första Kammaren må vinna eller ligga under, det är alldeles likgiltigt.

Med all den vördnad, som jag hyser för den förste talaren, hvilken vindicerade den åsigten, att denna fråga var af den beskaffenhet, att om densamma icke kunde gemensamt voteras, sätter jag högre än honom grundlagen, och den säger, att gemensam votering i sådana fall som detta ovilkorligen skall ega rum. Derfor yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen: Herr talman! Då jag förliden riksdag yttrade mig i denna fråga, och då jag icke funnit skäl att frångå min

*Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelärar-
personalens
aföningsför-
hållanden.* då uttalade mening, har jag ansett det vara en pligt för mig att i dag uppträda och med några ord angifva skälen, hvar för jag anser, att kammaren bör bifalla föreliggande voteringspropo- sition.

Den förste högt ärade talaren nämnde, att frågor om förändring i en författning icke böra afgöras genom gemensam votering. Deremot har af en talare anmärkts, att det *icke* är fråga om att ändra någon paragraf i den nu gällande författningen af den 20 januari 1882. Dess tredje paragraf lyder sålunda: »Sådan lärare och lärarinna skall ock af skoldistriktet fördes med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom eller henne anskaffas sommarbete och vinterföda för en ko eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, minst värdet af 3 kubikföt 5 kannor (8 hektoliter 24,355 liter) spannmål af förenämnda sädesslag i ersättning lemnas». Denna paragraf kommer icke att i den allra ringaste mån förändras, i fall gemensam votering skulle beslutas och Andra Kammarens beslut skulle blifva Riksdagens, ty voteringspropositionen föreskrifer endast, »att Riksdagen — på det att, då till ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola eller till annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna utgår kontant ersättning för kofoder med minst 100 kronor, eller ock på grund af ordinarie lärares eller lärarinnas derom gjorda yrkande kofodret till sådan lärare eller lärarinna utgår in natura, skoldistriktet må af statsmedel få bekomma ett årligt bidrag af 66 kronor 67 öre till denna del af lärarens eller lärarinnuans aflöning — ökar förslagsanslaget till »lönets tillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor» med 360,000 kronor». Då härmed icke ändras denna paragraf i 1882 års kongl. kungörelse, kan jag icke finna annat än att frågan står såsom en ren anslagsfråga och bör såsom sådan behandlas.

Det nämndes äfven, att på detta sätt kunde de skyldigheter, som nu åligga kommunerna, kringgås. Men jag ber att i likhet med den föregående talaren få fästa uppmärksamheten derpå, att kostnaderna för skolväsendet bestridas icke allenast af kommunerna, fastän dessa i första hand hafva att svara derför, utan staten har ansett sig böra bidraga dertill i en ganska väsentlig mån. Detta har naturligtvis skett för att möjliggöra skolväsendets utveckling och för att lärarnes aföning skulle blifva tillfredsställande. Att den voteringsproposition, som nu är ifrågasatt, skulle afslås, emedan ett beslut i frågan skulle inverka på kommunernas bidrag, tror jag ingalunda böra ifrågakomma. Som prejudikat i det hänseendet anför jag dels den votering 1875, som här omförmälts, då det var fråga om ökande af anslaget till skol- lärarnes aföning, dels ett annat fall från 1874, då det gälde reglering af skjutsväsendet, hvilket fall synes mig ännu mer talande. Kamrarna fattade i nämnda fråga olika beslut, som delvis sammanjemkades, och dessutom uppsattes en gemensam voteringsproposition af följande lydelse: »Den, som vill, att det å sjetta hufvudtiteln i nu gällande riksstat uppförda reservationsanslag »till lättnad för skjutsningstungan, der den genom entreprenad bestrides och är särdeles tryckande», må till 175,000 kronor förhöjas, röstar Ja; den, det ej vill, röstar Nej;

vinner Nej, har Riksdagen beslutit, dels att, der landstinget funnit skäligt bevilja, eller i följd af landstinget åliggande skyldighet nödgats anslå medel för skjutslegans nedsättande, hälften af det sålunda utgifna belopp må efter Kongl. Maj:ts nådiga pröfning utaf statsmedel ersättas; och dels att till 174,500 kronor förhöja det å sjetta hufvudtiteln i gällande riksstat uppförda reservationsanslag till lättnad för skjutsningstungan, der denna är särdeles tryckande». — Här gälde det således att votera om ett anslag för minskande af tungan af ett allmänt besvär, och det talas i denna voteringsproposition till och med om bidrag från landsting, ehuru landstingen ej hade någon skyldighet att deltaga i skjutsningstungan. Denna voteringsproposition smög sig icke tyst genom kammaren. Den var föremål för debatt, men ingen yrkade, att voteringspropositionen skulle afslås. Den enda framställning, som gjordes, afsåg, att nej-propositionen skulle något förändras, men kammaren biföll voteringspropositionen utan votering. Jag har således två prejudikat från gångna tider. Mot dessa står prejudikatet från i fjol, som fattades med endast 4 rösters pluralitet i denna kammare. Jag tror icke, att man kan upprätthålla den ovilkorliga regeln, att då det gäller minskade kostnader för ett ålagdt besvär, får man icke votera. Jag tror, att man derigenom skulle komma in på stora oegentligheter.

Här nämndes äfven, att grundlagens anda talar mot gemensam votering i detta fall. Men grundlagen skall efter ordalydelsen tolkas, och då synes mig föreskriften i 65 § riksdagsordningen tydlig.

Här nämndes äfven, att Första Kammaren skulle bättre upprätthålla sin ställning genom att icke medgifva votering om dylika frågor, men i det afseendet har jag en alldeles motsatt mening. Jag tror, att det egendomliga i svenska statsskicket, att båda kamrarne deltaga i det gemensamma utskottsarbetet, att Första liksom Andra Kammaren deltaga i samarbetet med budgetens behandling, att, sedan kamrarne fattat olika beslut, detta föranleder till att kamrarne sammanslås till en kammare för att slutligen afgöra frågan — jag tror, att detta stadgande är i Första Kammarens intresse — jag har redan märkt strömningar i medkammaren i riktning att begränsa de gemensamma voteringsringarna. Det synes mig ock vara långt mera i deras intresse att begränsa antalet frågor, om hvilka man kan gemensamt votera än i Första Kammarens. Derigenom vinner Andra Kammaren en vektorätt, som den nu icke eger.

Då jag icke anser, att grundlagen i detta fall lägger något hinder i vägen, har jag velat uttala detta och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterswärd: Det är nu icke för att envisas med dem, som hafva olika mening mot mig, som jag uppträder nu för tredje gången, men jag har alltid ansett min pligt vara att, så länge jag tillhör denna kammare, tillse, att dess rätt bevaras. Jag vågar påstå, att konsekvensen af ett sådant beslut, som här förordats, kan leda derhän, att man genom gemensam omröstning voterar bort hvilka lagstadganden som helst. Hvad hindrar någon att t. ex. väcka motion om att staten skall öfvertaga alla kostnader i och för skolväsendet,

*Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelärar-
personalens
aflöningsför-
hållanden.*
(Forts.)

Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelära-
personalens
aflöningsför-
hållanden.
(Forts.)

och räkna ut hvad det gör — så eller så många millioner? Detta beslutes af den ena kammaren; men den andra säger nej. Skall man då votera om en sådan fråga? Skall man genom gemensam votering upphäfva en författning? Jag vågar påstå, att konsekvensen af ett dylikt tillvägagående är ytterst vådlig.

Den siste ärade talaren åberopade prejudikat från åren 1874 och 1875. Det har någon gång händt, att detta undfallit Första Kammaren i mindre viktiga frågor, och därför har man icke motsatt sig gemensam votering, men förlidet år, då precis samma fråga var före, beslöt Första Kammaren att icke gemensamt votera. Det måtte väl, om prejudikat skall åberopas, vara ett prejudikat, som är både färskt och tillämpligt på detta, eftersom det är precis samma fråga.

Herr vice talmannen säger, att det då hängde på 4 röster. Ja, om det icke hängde på mer än en enda röst eller på den aflagda sedeln, så påstår jag, att det är lika bevisande som de andra, ty det är Första Kammarens beslut, och Första Kammaren bör respektera sitt eget beslut.

Jag yrkar fortfarande afslag.

Grefve Lagerbjelke: 63 §:s sista moment lyder: »Hvad kamrarne sammanstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva kamrarne ej, efter den behandling ofvan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i de fall 65 § upptager, anses hafva för den riksdagen förfallit». Detta är ett allmänt stadgande, och det måste vid alla tillfällen tillämpas, så snart icke det undantag, som der är gjordt, måste vara tillämpligt. Men det är en allmänt erkänd lagtolkningsregel, att *undantag* från en allmän föreskrift får icke extensivt, utan skall restriktivt tolkas. Då den allmänna föreskriften innehåller, såsom jag uppläste, att hvad som icke både kamrarne sammanstämmande besluta anses hafva förfallit, måste det visas, för att gemensam votering må ega rum, att det är bestämdt föreskrifvet i den åberopade 65 §, att så skall göras. Men 65 § innehåller: »när i fråga om statsutgifter eller bevilning, eller angående riksbankens eller riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat». Dermed är uppenbarligen menadt, att man icke skall gemensamt votera om annat än hvad som direkt angår statsutgifter eller bevilning. Nu angår detta icke direkt statsutgifter eller bevilning, utan förändring af en allmän lag. Denna lag innehåller, att det är skoldistrikten, som skola på sin bekostnad aföna folkskolelärare eller folkskolelärarynna med kofoder eller dess värde i penningar. Det är den allmänna lagen. Deri har hittills icke någon förändring skett, och förändring deri har icke heller blifvit beslutad, men nu vill man genom gemensam votering afgöra, att dessa kommuner, då de betala det penningebelopp, som är dem ålagdt, skola få ersättning därför med $\frac{2}{3}$ deraf. Jag hemställer till hvar och en, om icke en allmän lag blir förändrad, och om icke en kommun kommer i olika ställning, då den skall betala 100 kr., men får 66 kronor 67 öre återbetalda till sig. Jag kan sannerligen icke se annat, än att

en allmän lag blir förändrad, i fall ett sådant beslut nu skulle fattas, och då ett sådant beslut, så vidt jag förstår, icke kan fattas på sätt här är föreslaget eller genom gemensam votering, anhåller jag fortfarande om proposition på afslag å den föreslagna voteringspropositionen.

*Förslag till
voteringspro-
position för
gemensam om-
röstning ang.
folkskolelära-
repersonalens
aflöningsför-
hållanden.
(Forts.)*

Friherre Klinckowström: Jag ber om ursäkt, att jag nödgas uppträda ännu en gång i denna fråga, men den siste talaren, äfvensom herr Reuterswärd, har gifvit mig riklig anledning dertill.

Grefve Lagerbjelke har försökt att genom spetsfundiga förklaringar och sammanställning af lagparagrafer få sin mening fram rörande det onödiga och origtiga i att gemensamt votera i denna fråga. Han har visserligen juridisk bildning — hvilket jag saknar — men jag fruktar, att han gått för tidigt från mästaren; ty det kan icke förnekas, att detta är en statsutgift, och han har nyss sjelf uppläst en paragraf, som säger, att om alla frågor, som röra statsutgifter, skall gemensamt voteras. Det finnes många fall, der i lagfrågor äro indragna aflöningsförhållanden, och då nu sammansatta utskottet icke kunnat ena sig om denna fråga, som ovilkorligen afser en statsutgift — ty antingen skulle statsutgifterna höjas med 360,000 kronor, eller också skulle man i denna fråga låta dem blifva såsom de äro — kan jag icke finna annat, än att frågan är underkastad gemensam votering.

Jag förstår mycket väl herr Reuterswärds värme att bestrida gemensam votering på den grund, att det skulle nedsätta Första Kammarens lika berättigande med Andra Kammaren, men herr Reuterswärd torde besinna, att det är nu en gång så förhållandet. Jag har många gånger sagt, att det är ett origtigt förhållande, och jag beklagar, att vid grundlagens författande dess stiftare icke kommit att tänka derpå. Jag har äfven i det fallet gjort ett förslag, som jag tror skall vara fullkomligt tillfredsställande, nemligen att alla voteringar skulle ske, icke genom total kammare mot total kammare, utan genom delegerade från hvardera kammaren till lika antal. Då först blir båda kamrarnes likställighet fullt erkänd, och det vore rätta sättet. Men varen öfvertygade, mine herrar, att Andra Kammaren kommer aldrig att gå in derpå. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterswärd: Jag har begärt ordet för att bereda friherre Klinckowström tillfälle att taga tillbaka sina ord, som sårade hela Första Kammaren, när han tog sig friheten att säga, att vår högt ärade f. d. talman, kanske en grundlagstolkare bättre än någon annan, begagnade sig af spetsfundigheter för att förtolka grundlagen, ett uttryck som sårat oss alla. Jag anhåller, att friherren behagade på färsk gerning återtaga detta ord.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen jemlikt derunder framställda yrkanden propositioner, först derpå att den af utskottet i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen skulle godkännas och vidare derpå att densamma skulle afslås, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den i sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 6 föreslagna voteringsproposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås ifrågavarande voteringsproposition.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 83.

Friherre *Klinckowström* erhöll på begäran ordet och yttrade:

Då jag trott mig finna, att kammaren, och synnerligast herr Reuterswärd, stött sig på ett uttryck, som jag begagnade emot greffe Lagerbjelkes sätt att tyda denna fråga såsom en lagfråga, vill jag här, jemte det jag ber honom om ursäkt, förklara, att jag för högt både aktar och värderar hans personlighet och hans stora kännedom om grundlagarne, för att han skulle vilja på något sätt minska den rättvisa uppfattningen af desamma. Om mitt uttryck således måhända var för starkt, måste jag dock alldeles gifvet hålla mig till saken. Jag tror, att han, genom sin öfverlägsna förmåga, velat förvexla tvenne olika saker. Det var endast detta jag velat framföra. Jag ber honom och kammaren om ursäkt för det uttryck, som jag begagnade och som kanske var något oegentligt.

Om ändring af
§§ 2 och 3
tryckfrihets-
förrordningen.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 26 och 28 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 29, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförrordningen.

Herr Berg, Gustaf: Med utskottet har jag varit ense i det slut, hvartill utskottet kommit, men jag har icke deltagit i justerandet af utskottets betänkande. Hade jag detta gjort, skulle jag velat framhålla ett par förhållanden, som jag anser hafva bort i betänkandet beröras. Jag skall emellertid be att med några ord nu få här framhålla dessa synpunkter.

Hvad nu först den föreslagna förändringen af 2 § beträffar, kan någon meningsskiljaktighet icke gerna förekomma, och har heller icke inom utskottet förekommit, derom, att ett land, som har ett ordnad försvar, måste noga och allvarligt tillse, att de handlingar angående försvarsverket, hvilkas kännedom för en fiende, förklarad eller eventuel, skulle kunna motverka dessa handlingars betydelse och värde och sålunda äfven förringa försvaret, att dessa handlingar, säger jag, icke

få komma till allmänhetens kännedom. Derom har icke heller varit någon skiljaktighet inom utskottet. Skiljaktigheten har afsett andra förhållanden, såsom kammaren behagade finna af betänkanudet.

De handlingar, som nu afses, hafva af motionären betecknats med »mobiliseringsplaner och dithörande handlingar rörande försvarsverket, hvilkas kungörande Konungen finner kunna medföra våda för rikets försvar och säkerhet». Konstitutionsutskottets förslag till tryckfrihetsförordning af år 1871 och 1872, äfvensom Kongl. Maj:ts proposition i samma ämne år 1887 beteckna dessa handlingar med »handlingar angående försvarsverket, hvilkas kungörande kan medföra våda för rikets säkerhet». — I dessa sistnämnda trenne lagförslag användes sålunda ett mera generelt uttryck, och det kan möjligen sägas, att det der använda uttrycket varit något för vidsträckt. Men väljer man nu motionärens sätt att angifva de handlingar, som afses, tager jag mig friheten vördsamt hemställa, huruvida icke bland dessa handlingar äfven borde bemärkas och omnämnas planer öfver våra fästningsverk. Dessa handlingar äro lika viktiga att hållas hemliga, som mobiliseringsplaner. De kunna icke hänföras till »mobiliseringsplaner och dithörande handlingar» och de böra sålunda genom ett uttryckligt omnämnande i tryckfrihetsförordningen skyddas.

Flertalet inom utskottet har ansett, att de ifrågavarande handlingarna redan nu äro skyddade, för det fall nemligen, att dessa handlingar finnas på ett eller annat sätt intagna i statsrådsprotokollet eller i protokollet öfver kommandoärenden, i hvilken händelse de ätnjuta samma skydd som det, hvarmed 2 § omgärdar dessa protokoll. Men äfven om, såsom jag håller före, denna åsigt är fullkomligt riktig, är det dock icke alltid fallet, att dessa handlingar blifva till alla sina delar eller kunna blifva intagna i dessa protokoll. Redan år 1820 var man derför också betänkt på att gifva åt dessa handlingar ett mera preciseradt skydd. Kongl. brevet af den 7 mars stadgar nemligen, att dessa handlingar skola af presidenten i krigskollegium vårdas och icke till någon utlemnas utan Kongl. Maj:ts tillstånd. Detta var ett stadgande, som kunde anses såsom mera ändamålsenligt, än möjligen till sättet för sin tillkomst välbetänkt och riktigt.

Motionären har nu satt förbudet för utlemnandet af dessa handlingar i beroende af den särskilda förklaringen af Konungen, att handlingarna böra hållas hemliga. Men jag tager mig friheten ännu en gång hemställa, huruvida det icke skulle vara riktigare och bättre att göra stadgandet mera direkt genom att uppställa såsom regel, att dessa handlingar icke få utlemnas utan Konungens tillstånd.

Äfven om nu sjelfva skyddet för handlingarna är hufvudsak och straffpåföljden för den, som bryter emot stadgandet, relativt en bisak, torde man dock böra tillse, att straffet sättes i bättre korrespondens och öfverensstämmelse med 8 kap. 19 § strafflagen, än nu är fallet. Detta lagrum stadgar nemligen: »uppenbarar, utgifver eller kungör någon dessa handlingar, i uppsåt att skada göra; varde dömd till straffarbete från och med fyra till och med sex år. Sker det utan dylikt uppsåt; vare straffet fängelse eller, der faran ringa var, böter.»

Beträffande den föreslagna förändringen i 3 § 10 mom. har man påstått, att de der använda orden »i krigstid» fått en plats, som för-

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Om ändring af
§§ 2 och 3
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

forsakade otydlighet i fråga om den betydelse, som man vill inlägga i dessa ord. Äfven om man icke obetingadt kan gilla denna anmärkning, kan man likväl sätta i fråga, huruvida »i krigstid» eller »under krigstid» är det rätta uttrycket i denna sak. Orden »under krigstid» äro väl alldeles detsamma som eller en omskrifning af »sedan krig utbrutit», men det kungörande, hvarom här är fråga, kan ju anses vara lika farligt för riket under någon viss tidsföljd, före det krig utbrutit. Jag föreställer mig därför, att i detta hänseende vore att föredraga något sådant uttryck, som det, som begagnas i den tyska press-lagstiftningen, nemligen uttrycket »vid krigsfara eller under krig». Det vore ett mera vidsträckt begrepp, som sålunda förbjöde kungörandet äfven förr än ett krig utbrutit.

Under det att jag fullkomligt delar utskottets åsigt om önskvärdheten att så fort som möjligt erhålla en lämplig lagstiftning i nu förevarande fråga och med förhoppning att Kongl. Maj:t måtte taga frågan i sin hand, har jag icke något annat yrkande för närvarande att göra än bifall till utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag är verkligen icke mycket förvånad öfver att min motion denna gång icke vunnit någon framgång, ty det är ingen af våra grundlagar, hvari det är så svårt att vidtaga några förändringar som i tryckfrihetslagen. Äfven om, såsom här varit förhållandet, konstitutionsutskottets samtliga ledamöter varit ense om, att en förändring är behöflig, står det dock alltid dem emellan, huru ändringen skall formuleras och huru långt den skall gå. Det är å ena sidan en önskan, att i afseende å säkerhet mot tryckfrihetens missbruk komma så långt som möjligt och å den andra sidan en skuggrädsla, att yttrande-friheten skall på något obehörigt sätt inskränkas.

Jag skall nu be att få yttra några ord i förhoppning om, att hvad jag kommer att säga skall i någon mån blifva till gagn vid den utredning, som vid en ny riksdag kan komma att åligga konstitutionsutskottet, om denna fråga på nytt kommer att upptagas, hvilket jag förmodar icke skall dröja länge, och, som jag hoppas, då sker genom regeringens initiativ.

Innan jag går längre, ber jag att med ett par ord få svara på hvad den siste talaren yttrade om planer öfver fästningsverken. I det fallet kan jag lugna honom dermed, att dylika planritningar redan nu, i följd af tryckfrihetsförordningens ordalydelse, icke få offentliggöras utan Kongl. Maj:ts speciella tillstånd. De finnas ej upptagna bland de många handlingar, som af hvar och en kan utfordras och i tryck offentliggöras, och ingen har heller hitintills framställt något anspråk på att ritningar och planer skola kunna utlemnas.

Enligt min motion skulle mobiliseringsplaner och dithörande handlingar rörande försvarsverket icke få utlemnas, då *Konungen finner att deras kungörande kan medföra våda för rikets försvar och säkerhet*. Utskottet, som i det hufvud-akliga delar motionens åsigt, har, tyckes det, egentligen sökt genom andra bestämmelser afgöra, hvilka handlingar som böra hemlighållas. Frågan är: hvilka handlingar kunna få offentliggöras och hvilka icke? Enligt ett af utskottets förslag skulle »utlem-

andet af mobiliseringsplaner och till grund för dem liggande handlingar kunna förvägras» Men hvilka äro då »de till grund för dem liggande handlingar»? Detta måste man först för sig klargöra, innan man lagstiftar, eljest kan det hända att lagen blir för sträng och omöjlig att tillämpa. Man skulle kunna dela dessa handlingar i tre olika klasser. Till den första klassen höra sådana handlingar, som hvarken behöfva eller kunna hemlighållas; till den andra sådana, som det verkligen skulle vara nyttigt att hemlighålla, men som icke kunna förhelligas i vårt land; och till tredje klassen sådana handlingar, som båda kunna och böra hemlighållas, och det är om dessa sistnämnda som lagen bör handla.

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Jag vill först påminna om, att en mobilisering i sjelfva verket är baserad på den ordinarie fredsorganisationen af försvarsväsendet. Derifrån måste man utgå. Vid mobiliseringen måste så denna fredsorganisation fullständigas och i alla rigtningar vidare utvecklas, för att kunna öfvergå från ett relativt lugn till full krigsaktivitet. Alla de åtgärder, som dervid erfordras, bilda tillsammans mobiliseringen, och planer och förslag dertill utgöra därför ett mycket omfattande arbete.

Det finnes då, såsom man lätt inser, en del handlingar, som ligga till grund för mobiliseringen, hvilka äro af den beskaffenhet, att de äro kända af hela allmänheten. Jag ber dervid endast få påminna om, att den första grunden för stammens organisation återfinnes i arméns rangrulla. Vidare är tillgången på stammens styrka känd genom offentlig tillgängliga statistiska uppgifter. Beväringsindelning i olika klasser, dess fördelning på de olika vapnen, dess beväpning och utredning, tillgången på befäl och reservbefäl är allt sådant, som hvar och en kan få upplysning om. Det är saker, som icke kunna och icke behöfva hållas hemliga.

Derefter kommer det saker, som det vore godt att kunna förhelliga, men hvilkas hemlighållande icke går för sig i vårt land, såsom: tillgång på vapen och ammunition af olika slag uti arméns och flottans förråd; uppgifter på de tillgångar landet erbjuder för underhåll af i fält stående trupper, på hästar och fordon användbara för härens behof; jernvägarnes trafikförmåga vid krigstillfällen; requisitionslagarnes lydelse (om sådana finnas); fästningsverkens och krigsfartygens tillstånd och beskaffenhet m. m. Allt sådant vore bra att kunna hemlighålla för en fiende, men det låter sig icke göra. Uppgifter derom kunna utplockas ur officiella handlingar, ur Riksdagens protokoll och ur Kongl. Maj:ts tillkännagifvande om hvad i riket sig tilldragit och hela vår tillgång på materiel återfinnes till största delen i de ärligen till kamrarrätten ingående redogörelserna från de olika uppbördsmännen. Det är således en klass af handlingar, som icke kan hemlighållas och som således ej bör inbegripas uti förbudet mot offentliggörande.

Jag kommer sedan till det, som upptages i den egentliga mobiliseringsplanen och vill påminna om ett och annat dithörande. Vi hafva då först personalens fördelning så, att hvar och en kommer på sitt ställe. Vid en fullständig mobilisering måste hvarje man, som är att påräkna i krigstid, veta hvar han skall användas första dagen, och detta gäller ej endast den fast anstälde utan och beväringssmannen,

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

till hvilken åldersklass han än hör, liksom ock hvar och en som under en eller annan rubrik är krigsskyldig. Han måste veta hvar han skall infinna sig vid första kallelsen, under hvems befäl han skall stå och till hvilken corps han skall höra. Hvarje officer har sitt bestämda ställe antingen i ledet vid de stridande trupperna, eller vid staben, eller så, som kommenderad utom den truppenhet, han i fredstid tillhör. Depoterna skola vara organiserade med sin tillhörande personal, och deras förläggning bestämd och beredd. Manskapets utrustning med vapen, ammunition, beklädnad och utredning, tross och sjukbehör fullt beräknad och alla behof förutsedda och beredda. Behovvet af hästar och fordon noga beräknadt och sättet för deras hastiga anskaffning bestämdt. Vidare må nämnas samlingsorter, marschvägar, utrustning med vapen och ammunition, beslagläggning af jernvägar, särskilda kolonner för ammunition, för skanstyg, för proviant, för kläder, för sjuktransport och fältsjukhus, fästningarnas besättningar och förråd, fartygens utrustning och varfvens förstärkning till full kraft m. m. Allt detta är sådant, som tillhör mobiliseringen och som måste vara på förhand väl beredt och i detalj uppgjort.

Nu är frågan: kan en sådau mobilisering sättas i verket eller ens fullt utarbetas i plan endast på Konungens befallning i kommandoväg? Man utyckes från en sida hafva felaktiga och öfverdrifna föreställningar om hvad Konungen i vårt land kan sätta i verket genom beslut i kommandoväg, och befarar att genou missbruk deraf faror för landet kan uppstå. Jag behöfver i det hänseende knappast mer än påminna om, att hvarje sammandragning af trupper eller rörelse af samlad trupp kostar penningar, och att Konungen ej kan i kommandoväg disponera några sådana. Äfven de till truppernas läger och öfningar ärligen enligt riksstaten disponibla anslagen fördelas genom föredragning i statsrådet till sina särskilda ändamål. Till och med om några kompanier inkallas till Stockholm för att hjälpa garnisonen att uppehålla ordningen, så måste medel dertill — hvarförutan kommanderingen ej kan fullgöras — anvisas genom föredragning i statsrådet. Ett annat skäl hvarför Konungen ej kan ensamt i kommandoväg börja en mobilisering är, att en sådau fordrar biträde i många rigtningar af civila myndigheter, särskildt länens styrelse att ihågkomma, och de kunna ej i kommandoväg åläggas det ringaste utöfver hvad som blifvit i statsrådet beslutadt. Det är således ej att befara något missbruk till skada för landets säkerhet genom de beslut, Konungen kan fatta i kommandoväg.

Det är därför, enligt min tanke, nödvändigt att skilja emellan hvad som får offentliggöras och hvad som icke får offentliggöras, och detta kan icke öfverlätas åt någon annan än Kongl. Maj:t. En stor del af sådana beslut, som rörer arméns försättande på krigsfot och krigsmagtens mobilisering, är af beskaffenhet, att beslut om deras verkställighet fordrar föredragning i statsrådet, och en betydlig del af de föreskrifter, som ligga till grund för den blifvande mobiliseringen, måste utarbetas af krigsministern i samråd med cheferna för justitie-, finans- och civildepartementen och böra således äfven föredragas och pröfvas i statsrådet. Nu kan emellertid å andra sidan ej denna pröfning och dermed följande föreskrift om hemlighållande af vissa delar af mobili-

seringsplanen ske på så sätt, att Kongl. Maj:t sätter sitt beslut om hemlighållande på hvarje särskildt papper och detta sedan bilägges dagens statsrådsprotokoll. En mobiliseringsplan är, äfven i vårt lilla land, ett mycket vidlyftigt opus, som dessutom undergår omarbetning och delvis förändring hvarje år, med iakttagande af arméns stånd vid årets början och af de förändringar, som skett såväl i afseende på personalen som materielen. Genom afgang och förflyttningar inom personalen sker ärligen förändring uti individernas placering vid en möjlig mobilisering. Det bör därför, enligt min åsigt, gå så till, att Konungen i statsrådet, efter föredragning af krigsministern, bestämmer hvilka slag af dokument icke få offentliggöras, och gäller sedan detta beslut, till dess Konungen finner att förändring i den uppgjorda fördelningen bör ske.

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Nu säger man, att de mobiliseringsplaner, som äro under utarbetande, äfven böra skyddas genom lag. I den vägen vill jag svara, att under utarbetande varande mål äro icke tillgängliga för någon. Ett koncept eller ett protokoll, som icke är justeradt, kan icke och får icke offentliggöras, det må röra hvad ärende som helst, utan först sedan det efter föredragning är färdigt, blir det tillgängligt för allmänheten, och detta gäller i än högre grad allt som rörer mobiliseringen, och de delar deraf, som ej få offentliggöras, innefattas dessutom under det förbud, Konungen fattat rörande hela den kategori, hvartill de räknas.

Jag vill tillägga, att då frågan nästa gång förekommer i konstitutionsutskottet, bör utskottet sätta sig i beröring med generalstaben, då det säkert skall få reda på en hel del saker, som höra till ämnet. Då skall utskottet äfven finna, att det är ganska svårt att formulera ett förslag som detta, om man vill gå den väg, utskottet tyckes hafva tänkt sig. Men på den väg jag nu angifvit går det deremot ganska lätt. Jag trodde naturligtvis, att den formulering jag gjort var bra. Men den kan ju något ändras. Hufvudsaken är att man vinner ändamålet.

Herr Björnstjerna: Att en förändring i tryckfrihetsförordningen i den riktning motionären föreslagit är af allra högsta behof påkallad lär af ingen förnekas, och vi böra således i detta hänseende vara motionären tacksamma. Den, som i likhet med mig vistats i Köpenhamn under senaste dansk-tyska kriget, torde minnas, att hvarje dag voro de köpenhamnska tidningarna fulla af korrespondenser från krigsskådeplatsen, hvilka rörde sig om icke blott allt hvad danskarne gjort, utan äfven om allt hvad de tänkte företaga. Det var sorgligt att se, att något sådant kunde tillåtas; och som kommunikationerna voro öppna på Tyskland med de svenska ångfartygen, som alla dagar gingo från Köpenhamn till Lübeck, så kommo dessa tidningar genast till tyska generalstabens kännedom och voro för den af säkerligen ganska stort intresse. Detta bidrog således kanske i icke ringa mån till danskarnes nederlag.

De flesta af herrarne torde äfven känna, att under det senaste tysk-franska kriget erhöilo tyskarne mycket viktiga underrättelser angående de franska truppernas rörelser just genom de franska tidnin-

Om ändring af garna. Så skulle det otvifvelaktigt gå äfven här i Sverige, i händelse §§ 2 och 3 vi vore nog olyckliga att råka i krig utan att förut några inskrän- tryckfrihets- förordningen. Eljest kunde alla tidningar i vårt land hvarenda dag återgifva, hvilka trupper som hade marscherat genom den staden, hvar de skulle taga vägen, hvilka örlogsfartyg som samlats i den hamnen, och allt sådant, hvilket sålunda utan tvifvel skulle komma till fiendens kännedom. Att något således måste göras, torde vi alla inse, och ju förr det kan ske, desto bättre.

Hvad första punkten i motionärens förslag beträffar, angående mobiliseringsplaner och dithörande handlingar, har jag just ingenting att erinra, och jag har med tillfredsställelse sett, att fem af Andra Kammarens reservanter förklarar, att de anse något i detta hänseende böra göras.

Den andra punkten i samma förslag, beträffande ändring i 10 mom. af 3 §, kan jag deremot icke biträda, det måste jag erkänna; den är nemligen alldeles för ofullständig och i vissa fall icke tillfredsställande. De ord, hvilka motionären vill hafva tillagda i denna punkt, äro: allt kungörande i tryck af (liksom förut) *dels hvad som i krigstid för fienden uppenbarar krigsmagtens ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut derom, dels ock etc.* En föregående talare har redan anmärkt, att dessa bestämmelser endast gälla *krigstid*, således sedan krig blifvit förklaradt, men de röra icke förberedelserna till krig. Det går dock icke nu till som i gamla tider, att sedan kriget var förklaradt, hade man kanske tre månader på sig för att rusta sig, utan då kriget nu utbryter, måste man redan vara beredd, man måste, med andra ord, hafva mobiliserat förut. Motionären är mycket angelägen, att planerna till mobiliseringen skola skyddas, men sjelfva verkställandet af mobiliseringen har han icke tänkt på att skydda. Det är väl att hoppas, att icke ett krig skall drabba oss så hastigt och oföväntadt, att vi icke på förhand hinna taga några mått och steg mot fienden. Men besinnen, mine herrar, huru det skulle gå, om under denna tid de svenska tidningarna hvarenda dag berättade: nu har på Ladugårdsgärdet samlats så mycket trupper, nu har man börjat befästa inloppet till Norrköping, nu gör man i ordning undervattensminor för att stänga den och den hamnen o. s. v., allt detta är icke förbjudet, och det skulle icke blifva förbjudet genom det förslag, motionären framställt, men detta är dock lika viktigt som det öfriga motionären föreslagit.

Utskottet har ganska riktigt framhållit, att enligt den tyska presslagen »meddelande i tryck af underrättelser om krigsmagtens ställning eller rörelser eller om andra åtgärder för försvaret allenast i det fall anses såsom missbruk af tryckfriheten, att Konungen vid krigsfara eller under krig genom kungörelse förbjudit sådana underrättelsers offentliggörande». För öfverträdelse af ett sådant förbud borde stadgas särskildt straff, dock ej svårare än böter eller fängelse. Det straff, som enligt motionärens förslag skulle drabba tidningsskrifvare, som icke menat något ondt med att införa notiser för dagen om hvad de sett med egna ögon eller hört af andra berättas, skulle blifva alldeles för strängt. På sätt motionären föreslår skulle nemligen nuvarande

straffbestämmelse i 10 mom. qvarstå äfven för sådana fall och följ-*Om ändring af*
 aktligen förbrytelsen straffas enligt allmän lag och skriften konfiskeras. *§§ 2 och 3*
 Ser man nu efter hvad straffet enligt allmän lag skulle blifva, så åter-*tryckfrihets-*
 finnes stadgandet derom i 8 kap. 18 och 19 §§ strafflagen. 18 § ly-*förordningen.*
 der: »har den, som betrodd är att veta hemliga underhandlingar, råd-
 slag eller slut i ärenden, derå rikets säkerhet eller rätt emot främ-
 mande magt ligger, dem uppenbarat, eller handling, som han i ty mål
 lönlig hålla bort, utan lof utgifvit eller kungjort; dömes till straff-
 arbete på lifstid eller från och med åtta till och med tio år. Skedde
 brottet utan uppsåt att skada göra, och var faran ringa; då må tiden
 för straffarbetet till två år nedsättas.» Denna paragraf afser således
 endast de personer, som äro betrodda att veta hemliga underhandlingar,
 rådslag o. s. v., men här är icke fråga om något sådant, utan om per-
 soner, som berätta hvad de hört eller med sina egna ögon sett.

(Forts.)

19 § lyder: »Nu hafva sådana hemligheter eller handlingar, som
 i 18 § sägs, kommit till annan persons kunskap eller i hans hand,
 och är honom vederbörligt, att de böra lönligen hållas: uppenbarar, ut-
 gifver eller kungör han dem, i uppsåt att skada göra; varde dömd till
 straffarbete från och med fyra till och med sex år. Sker det utan
 dylikt uppsåt; vare straffet fängelse, eller, der faran ringa var, böter.»
 — Ej heller denna paragraf synes mig tillämplig för de fall jag nyss
 anförde.

Uti Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till ny tryck-
 frihetsförordning, afgifven vid 1887 års lagtima riksdag, voro deromot
 öfverträdelse af ifrågakvarande slag förutsedda och belagda med straff
 af böter eller fängelse. Denna samma kongl. proposition föreslår
 ungefär enahanda bestämmelser, som den nyss omnämnda tyska press-
 lagen, men då Riksdagen upplöstes, kom lagförslaget aldrig till pröf-
 ning. Detta förslags § 8 mom. 3 lyder på följande sätt: »har Konungen
 vid krigs fara eller under krigstid genom offentlig kungörelse förbjudit
 meddelande åt allmänheten af underrättelser om krigsmagtens ställning
 eller rörelser eller om andra åtgärder eller anstalter för försvaret, må
 sådana underrättelser icke i tryck offentliggöras». Der slutar denna
 punkt, men ett tillägg torde vara nödvändigt, eljest skulle det blifva
 förbjudit att meddela i tryck någonting alls som rörde arméns rörelser,
 och landet skulle således icke få veta något om hvad som tilldrog sig
 på krigsskådeplatsen. Detta kunde ju icke vara lämpligt, utan till
 punkten borde göras ett tillägg ungefär sådant, som nu finnes i 10
 mom. af § 3 i tryckfrihetsförordningen, så lydande: »om det ej sker med
 regeringens tillstånd eller med officiel tillåtelse». Ett sådant tillägg
 vore nödvändigt att göra.

Jag föreställer mig nu, beträffande ett sådant förslag som det re-
 dan nämnda, af Kongl. Maj:ts framlagda, hvilket följaktligen redan
 undergått vederbörlig granskning, innan Kongl. Maj:ts framlagt det, att
 det icke skulle vara omöjligt, att kamrarne kunde förena sig om ett
 beslut i den riktningen; men jag erkänner likväl, att det är en sak
 så godt som hopplös nu vid de sista dagarne på riksdagen. Jag ber
 dock herrarne betänka, att om icke något sådant förslag blir hvilande
 i år, kan det icke antagas till lag förr än om 4 år. Jag hoppas och
 tror visserligen, att Sverige icke skall under dessa fyra åren råka i

Om ändring af någon krigsfara, men det är likväl tänkbart, och det vore således högst viktigt, synes det mig, att redan vid denna riksdag få det förslaget §§ 2 och 3 hvilande, då skulle det kunna blifva lag redan vid nästa riksdag. Jag tryckfrihets- förordningen. föreställer mig också, att, i fall kammaren ville på något sätt uttala sig till förmån för det förslag jag uppläst och hvilket i allt hufvudsakligt redan är af Kongl. Maj:ts en gång framlagd, konstitutionsutskottet skulle kunna hinna att ganska snart behandla detsamma.

(Forts.)

Jag skall bedja att ännu en gång få uppläsa det förslag jag önskar framställa. Med anslutning, som jag nämnde, till Kongl. Maj:ts vid 1887 års riksdag framlagda förslag skulle jag således vilja, att efter 10 mom. uti 3 § tryckfrihetsförordningen, sådant det nu lyder, tillades, helst som ett särskildt moment:

Har Konungen vid krigsfara eller under krigstid genom offentlig kungörelse förbjudit meddelanden åt allmänheten af underrättelser om krigsmagts ställning och rörelser eller om andra åtgärder eller anstalter för försvaret, må sådana underrättelser icke i tryck offentliggöras (detta är ordagrant Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt; men här skulle jag, på sätt jag nämnde, vilja göra det tillägg som följer) *med mindre tillstånd dertill gifvits af vederbörande myndighet* (hvilket tillägg är i full öfverensstämmelse med nuvarande 10 mom.) Slutligen ville jag, också i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts dåvarande förslag, tillägga: *Öfverträdelse häremot straffes med fängelse från och med en månad till och med två år eller i lindrigare fall med böter.*

Jag vågar icke yrka på bifall af kammaren till ett sådant förslag nu genast, då en förändring i en paragraf af grundlagarne ej lärer böra antagas utan närmare granskning, men jag ber att på dessa grunder få yrka återremiss.

Herr Bergius: Den föreliggande motionen afser två olika frågor, den ena om införande af en bestämmelse i 2 § tryckfrihetsförordningen, att mobiliseringsplaner och dithörande handlingar rörande försvarsverket under vissa förhållanden icke skola få utlemnas eller kungöras, och den andra angående en bestämmelse i 3 § tryckfrihetsförordningen, att allt kungörande i tryck af hvad som i krigstid för fienden uppenbarar krigsmagts ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut derom skulle vara förbjudet. Efter hvad jag tror voro utskottets ledamöter ense derom, att i tryckfrihetsförordningen kunde erfordras ytterligare bestämmelser rörande dessa frågor, än de, som för närvarande finnas. Deremot uppstod en så stor meningskiljaktighet angående beskaffenheten af de bestämmelser, som borde införas, att någon enighet icke kunde uppnås.

Beträffande först frågan om förbudet att utlemna mobiliseringsplaner och dithörande handlingar, så anser jag för min del, att stadgandet derom borde formuleras så, att det *såsom regel* uttrycker, att de icke få utlemnas. Jag hade satt upp ett förslag, som jag framlade i utskottet och som afser ett tillägg till 2 §. Det har följande lydelse:

»§ 2. 4:o. Att mobiliseringsplaner och dit hörande handlingar icke må utlemnas utan Konungens tillstånd. Kungöras sådana hand-

ingar i tryck, utan att Konungen dertill gifvit lof, straffes utgifvaren med fängelse från och med två månader till och med två år.»

Å andra sidan framställdes det förslag, att utlemnandet af mobiliseringsplaner och till grund för dem liggande handlingar skulle kunna förvägras endast i det fall, att deras offentliggörande blifvit, såsom för rikets säkerhet vådligt, genom förordnande af Konungen i statsrådet förbjudet samt att öfverträdande af detta förbud skulle kunna, der omständigheterna ej voro synnerligen försvårande, få umgällas med böter. Således skulle, när mobiliseringsplaner fastställas eller när de förändras i ett eller annat hänseende, de få utlemnas, såvidt icke Konungen, genom förordnande i statsrådet, sådant förbudit, och meningen vore då, att derom skulle utfärdas kungörelse. Det synes mig icke vara lämpligt, att då en ändring i mobiliseringsplanerna sker, det skall kungöras, att något sådant skett.

Jag ansåg i utskottet och tycker fortfarande, att ett sådant stadgande är alldeles oantagligt. Då tror jag det är bättre sådan tryckfrihetsförordningen för närvarande är, enligt hvilken, efter hvad utskottet yttrat, fastställda mobiliseringsplaner och dithörande handlingar icke få utan vederbörligt tillstånd utlemnas.

Beträffande den andra frågan, om kungörandet i tryck af hvad som i krigstid för fienden uppenbarar krigsmagtens ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut derom, så tror jag, för min del, att stadgandet i tryckfrihetsförordningen borde bringas i full öfverensstämmelse med allmän strafflag, att det således borde vara enahanda ansvar för kungörandet i tryck af sådana underrättelser, som det är för att meddela den muntligen eller skriftligen. Man har svårt att förstå, hvarför det skall vara strängare ansvar, om jag muntligen eller skriftligen meddelar något, som uppenbarar krigsmagtens ställning, än om det tryckes. Om det är så mycket mildare ansvar att trycka ett meddelande än att lemna det skriftligen eller muntligen, så trycker man det naturligtvis.

Beträffande förevarande fråga föreslog jag i utskottet ett tillägg till 3 § 10 mom. af följande lydelse:

§ 3. 10:o. Allt kungörande i tryck — — — — — konfiskeras.

»Hvad nu är stadgad gälle äfven för det fall, att någon under krigstid i tryck kungörer hvad som för fienden uppenbarar krigsmagtens ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut derom.»

Det borde således, jag säger det ännu en gång, vara samma ansvar, om man trycker dylika underrättelser, som om man muntligen eller skriftligen meddelar den.

Det kunde, som jag förut nämnt, icke uppnås någon enighet, och vid detta förhållande ansåg man, att det icke tjenade något till att framlägga något förslag, utan man trodde det vara bäst, att låta frågan nu falla, då Kongl. Maj:t vid en kommande riksdag antagligen framlägger förslag i ämnet.

Nu ber jag, med anledning af yrkandet om återremiss, få fästa uppmärksamheten derpå, att det skulle blifva nästan omöjligt för utskottet att före Riksdagens slut utarbета något förslag rörande dessa frågor, som kunde vinna Riksdagens bifall. Frågan kan icke företagas

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.

(Forts.)

utskottet förr än utskottet blifvit i tillfälle att taga kännedom om den diskussion, som i dag egt rum i denna fråga, och det dröjer flera dagar, innan den kan blifva tillgänglig för utskottet. Jag tror icke, att en återremiss tjenar till någonting, hvarför jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöcrona: Under denna riksdag har det i de flesta frågor, som behandlats inom konstitutionsutskottet, visat sig, att de båda kamrarnes särskilda ledamöter stått mot hvarandra, till följd hvaraf något positivt resultat icke kunnat vinnas af utskottets arbete. Naturligtvis kan det icke falla mig in att vilja klandra den ene eller andre ledamoten i utskottet för det han vidhållit sin åsigt och icke ausett sig kunna jemka på den, allra minst kan jag göra det beträffande Första Kammarens ledamöter i utskottet, då ju i de allra flesta fall kammaren bifallit deras hemställan och jag för min del deltagit i beslutet härom. Hvad särskildt denna fråga angår har dock märkligt nog hela utskottet kommit till samma slut, men på det lika märkliga skälet, att så olika meningar gjort sig gällande inom utskottet, att man icke kunnat sammanjemka dem till ett förslag, som utskottet trodde kunna blifva antaget. Mig synes emellertid, som om just i denna fråga det icke bort vara omöjligt att med god vilja å ömse sidor kunna åstadkomma ett positivt resultat. Alla böra vara ense om — och i denna sak inträffar också egendomligt nog, att alla både inom utskottet och, som jag tror, äfven inom riksdagen äro ense derom — att mobiliseringshandlingar skola hållas hemliga, och att föreskrifter böra meddelas, så att detta också verkligen kan ske. Men då en af Konungen meddelad befallning om dylikt hemlighållande står i formel strid med tryckfrihetslagen, är det gifvet, att detta måste medföra en mängd oegentligheter och svårigheter. Jag skall tillåta mig att i allra största korthet antyda, huru förhållandet ställer sig vid en länsstyrelse.

Då en skrivelse rörande mobiliseringen ankommer till en länsstyrelse, är den stäld antingen till landshöfdingen personligen eller, om den som aflåtit skrifvelsen vet, att denne icke för tillfället är i tjänst, till vederbörande landssekreterare eller landskamrerare och på handlingen finnes tecknad det »hemlig». För att nu icke hvem som helst skall kunna vara berättigad att komma och säga: låt mig få se denna handling! finnes intet annat att göra, än att en sådan handling icke intages i diariet och att alla koncept till skrivelser från länsstyrelsen rörande mobiliseringen icke heller intagas i konceptbrefboken; utan landssekreteraren och landskamreraren få hvar för sig läsa in dessa papper. Nu utgöras dessa papper mest af handlingar om huru många portioner, som skola tillhandahållas på det eller det stället, huru många man, som skola ligga der, huru många hästrationer, som skola tillhandahållas och annat sadant, som icke är af något mera allmänt intresse. Men det skulle ju dock kunna hända, att en person af nyfikenhet eller kanske till och med af kitslighet kommer och begär att få se en viss uppgifven handling. Naturligtvis svarar landsbördingen eller vederbörande föredragande: nej, ni kan icke få se den! Men om personen i fråga då vänder sig till hofrätten med en anmälan, att han, i strid mot tryckfrihetslagens uttryckliga föreskrift,

icke fått se den begärda handlingen, så är jag icke viss om, att icke hofrätten och kanske äfven högsta domstolen dömer vederbörande tjensteman till ansvar för att han icke ställt sig grundlagens bud till efterrättelse. Dermed är dock ej så synnerligen stor fara förenad, ty man bör väl kunna antaga, att Kongl. Maj:t skulle i nådeväg befria en sådan tjensteman från ansvar för det han lydt Kongl. Maj:ts egen befallning. Men domstolen kan måhända äfven ålägga myndigheten att lemna ut handlingen i fråga, och det beslutet kan icke af Kongl. Maj:t på administrativ väg ändras. Detta kan ju anses såsom en öfverdrifven farhåga, men jag nämner det såsom ett bevis på hvart detta tillstånd skulle kunna leda. En annan olägenhet är den, att, då man icke har dessa handlingar införda i diariet, är det omöjligt att hålla ordentlig kontroll öfver huru hithörande ärenden behandlas. Landshöfdingen kan för tillfället vara borta i och för angelägenheter inom länet eller också tjenstledig, och under tiden ankommer en mobiliseringshandling. Han kan sedermera icke se i diariet, om ett sådant papper kommit eller icke, och om mot förmodan — jag vill icke antaga att något sådant skall hända, men möjligt är det dock — en sådan handling blifvit förlagd, kan landshöfdingen icke se och ej heller bevisa, att vederbörande fått mottaga densamma. Jag hemställer, om icke dessa korta antydningar hänvisa på ett tillstånd af den beskaffenhet, att det med det snaraste bör afhjelpas, och om det kan vara önskvärdt, att vi skola vänta allra minst 4 år, innan dessa förhållanden på ett tillfredsställande sätt ordnas.

Nu har utskottet i motiveringen förmenat, att fastställda mobiliseringshandlingar skulle vara skyddade för offentliggörande derigenom, att de äro, såsom en talare yttrade, intagna i vederbörande statsrådsprotokoll eller protokoll öfver kommandoärenden, men att detta icke skulle gälla om icke fastställda, d. v. s. afgifna men ej godkända förslag i fråga om mobiliseringen, som inlemnats till Kongl. Maj:t. Här emot hafva några utskottsledamöter från Andra Kammaren reserverat sig, och jag får säga, att jag i hufvudsak instämmer med dem. Den omständigheten, att en dylik handling blifvit fastställd eller icke fastställd, kan icke verka något i denna sak. Ty om, såsom en talare yttrade, sådana handlingar införas i protokollet — hvilket jag för min del icke tror ega rum, ty protokoll bruka icke uppsättas på det sättet — men om de införas, så sker det naturligtvis därför, att de genom föredragningen underställas Konungens pröfning och oberoende deraf att Konungen fastställer dem eller icke. Då således såväl fastställda som icke fastställda vore införda i protokollet, skulle om begge gälla precis detsamma. Om sådana handlingar emellertid blifvit införda i protokollet och fastställda, är det gifvet, att ett sådant Konungens beslut skall föranleda till någon expedition. Ett fastställt förslag till mobiliseringsplan skall väl, åtminstone i de flesta fall — jag känner icke fullt till detaljerna — gå tillbaka till den myndighet, som inskickat handlingen, till generalstab, generalbefäl, chefsembeten och länsstyrelser, och om så sker, äro dessa handlingar icke på minsta vis skyddade af grundlagens bestämmelse, att statsrådets protokoll och dithörande handlingar icke få visas förr än 50 år förflutit. Jag tror så-

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Om ändring afledes, att redan här hade mycket väl en sammanjemkning af åsigterna §§ 2 och 3 inom utskottet kunnat och bort ega rum.

tryckfrihets-
förordningen.

(Forts.)

Alla inom utskottet äro ense om, att det finnes några mobiliseringshandlingar, beträffande hvilka en lagstiftningsåtgärd bör vidtagas i ändamål att förtydliga tryckfrihetsförordningens bestämmelser derhän, att dessa handlingar icke böra få offentliggöras. Men i fråga om *hvilka* åtgärder, som borde vidtagas, hafva olika meningar gjort sig gällande. Utskottet yttrar: »Under det en mening velat stadga, att mobiliseringsplaner och dithörande handlingar ej någonsin finge utan Konungens tillstånd utlemnas, äfvensom ansett, att å offentliggörandet i tryck af sådana handlingar, när de skulle hållas hemliga, ej borde följa mindre straff än fängelse, så har en annan åsigt velat göra gällande, att utlemnande af mobiliseringsplaner och till grund för dem liggande handlingar skulle kunna förvägras endast i det fall, att deras offentliggörande blifvit, såsom för rikets säkerhet vådligt, genom förordnande af Konungen i statsrådet förbjudet», och har man å den sistnämnda sidan velat hafva mindre ansvar. Det bufvudsakliga i denna åsigt är, att det skulle af Konungen i statsrådet förordnas, att mobiliseringshandlingar icke finge utlemnas. Det är väl detta som mött motstånd antagligen från Första-Kammarledamöternas sida i utskottet. Jag kan dock icke riktigt förstå, att någon fara skulle ligga i detta. Den enda fara jag kunde tänka mig vore att, därför att denna sak behandlas i statsrådet, statsrådsprotokollet derom skulle komma till konstitutionsutskottet och genom konstitutionsutskottets betänkande kunna delgifvas Riksdagen och till följd deraf äfven den stora allmänheten, liksom detta äfven skulle kunna ske genom reservationer, något som vi på senare tiden fått bevittna i fråga om innehållet i statsrådsprotokollen. Ja, mine herrar, detta skulle kunna tänkas! Men har det en gång kommit derhän, att Riksdagens eget konstitutionsutskott tager sig före att i sitt betänkande publicera hvad som icke bör publiceras, då hjälpa inga lagbestämmelser; och jag föreställer mig, att, vill man hafva ett fraktbart arbete i ett sådant ämne som det föreliggande, får man icke utgå från en förutsättning, att något dylikt någonsin kan hända. Således tror jag, att äfven här en sammanjemkning af åsigterna kunnat ega rum.

Hvad angår den andra delen af motionen eller om offentliggörande i tryck af »hvad som i krigstid för fienden uppenbar krigsmagts ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut derom», så innehåller utskottets betänkande följande: »En mening har, med anslutning i sak till motionärens förslag, velat till 10 momentets nuvarande lydelse foga ett tillägg af innehåll, att hvad som i samma moment stadgats äfven skulle gälla för det fall, att någon under krigstid i tryck kungjorde hvad som för fienden uppenbarade krigsmagts ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut derom. Genom antagande af ett förslag i denna riktning skulle, enligt samma mening, tryckfrihetsförordningens bestämmelse i förevarande afseende komma i full öfverensstämmelse med stadgandet i 8 kap. 9 § strafflagen. En annan mening åter har i nära öfverensstämmelse med den grundsats, som i tyska presslagen fått sitt uttryck, velat åt det ifrågasatta stadgandet gifva den affattning, att meddelande i tryck af underrättelser

om krigsmagtens ställning eller rörelser eller om andra åtgärder för försvaret skulle allenast i det fall anses såsom missbruk af tryckfriheten, att Konungen vid krigsfara eller under krig genom kungörelse förbjudit sådana underrättelsers offentliggörande. För öfverträdelse af detta förbud skulle, enligt sistnämnda åsigt, stadgas särskildt straff, som dock ej borde bestämmas svårare än böter eller fängelse».

Om ändring af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Här är således alldeles samma förhållande som vid den förra punkten; å ena sidan en väl långt drifven rädsla för en möjlig inskränkning i tryckfriheten och å andra sidan kanske ett väl segt motstånd mot hvad som till förekommande af sådan fara föreslagits. Jag tror således, att äfven i detta fall en sammanjemkning af åsigtterna kunnat åvägabringas. Hvad särskildt angår straffbestämmelserna, kan jag icke föreställa mig att man icke inom utskottet skulle kunna blifva ense derom.

På grund af hvad jag sålunda anfört skall jag tillåta mig instämma i det af herr Björnstjerna framställda yrkandet om återremiss.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med derunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare derpå, att utlåtandet skulle visas åter till utskottet, hvilken senare proposition förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 26 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Norrköpings stad af mark från indragna hospitalslägenheten Hospitalsholmen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 26 och 28 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 26 och 28 i denna månad bordlagda betänkande n:o 22, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1894, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

Föredrogs å nya och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 26 och 28 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 58, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om stiftsstyrelse, än äfven väckta motioner i ämnet.

*Förslag till
lag om stifts-
styrelse.*

1 punkten.

Herr statsrådet Gilljam: Då lagutskottet för sitt afslag på Kongl. Maj:ts proposition uti ifrågavarande afseende anfört förnämligast dels att i propositionen ej skulle finnas någon utredning af, huru man tänkt sig den blifvande läroverksstyrelsen ordnad, sedan den nya stiftsstyrelsen blifvit införd, och dels att det ej funnits för utskottet tillräckligt tillfälle att bedöma de kostnader, som deraf skulle uppstå, och då dessa båda saker ålegat chefen för ecklesiastikdepartementet, skall jag nu be att få nämna några ord beträffande dessa af lagutskottet anförda argument.

Det är ju ofta nog en smaksak, huruvida man vid framläggande af en kongl. proposition bör strängt hålla sig inom gränsen för sjelfva hufvudfrågan eller om man för dess belysning skall intaga frågor, som med denna hufvudfråga kunna stå i närmare eller fjernare samband. I allmänhet taget torde det dock vara förhållandet, att den egentliga frågan snarare bör främjas än på något vis förhindras genom att få betraktas ensam i och för sig. Jag hade för öfrigt alls ingen anledning att antaga, att Riksdagen skulle anse, att frågan om läroverksstyrelsen oskiljaktigt sammanhängde med frågan om stiftsstyrelsen. Och visst är, att man för ett behöfligt förslag i afseende på läroverksstyrelsen hade en stor nytta af att ega en fast utgångspunkt, så att man verkligen visste, hvar man hade att börja.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på, att stiftsstyrelsen ju är en kyrkolagsfråga, framlagd för Riksdagen efter föredragning af chefen för justitiedepartementet. Chefen för ecklesiastikdepartementet hade med denna fråga ingen annan omedelbar befattning än att utreda de ekonomiska förhållanden, som kunde blifva en följd af kyrkolagsförslaget. Det var således, enligt min åsigt, redan deri ett skäl för, att chefen för ecklesiastikdepartementet höll sig blott och bart till det som honom ålåg. Jag har i detta afseende jemväl följt den väg, som kyrkolagskomitén sjelf anvisat. Den har vid sitt framställande af förslag till stiftsstyrelse på det noggrannaste afhållit sig från hvarje inblandning af frågan om läroverksstyrelsens anordning. Herrarne kunna icke i det af kyrkolagskomitén utarbetade förslag, såsom det af Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagts, skönja ett enda spår af tal om läroverksstyrelse. Först i den sista paragrafen af den instruktion för stiftsstyrelsen, som äfven af kyrkolagskomitén föreslagits, fast den ej behöft föreläggas för Riksdagen, först der nämner komitén, att beträffande läroverksstyrelsen är särskildt stadgad. Jag har vidare följt den väg, som högsta domstolen anvisade, ty den har särskildt framhållit, att komitén i sitt förslag till stiftsstyrelsens ordnande utslutande har tänkt på kyrkostyrelse; och det är på denna grund som högsta domstolen ansett det vara mindre följdriktigt, att komitén såsom femte ledamot i stiftsstyrelsen föreslagit i första hand en lärare,

anstald vid universitet, allmänt läroverk eller folkskolelärareseminarium. På grund deraf föreslog ock högsta domstolen i detta afseende den ändring, att i stället för komiténs bestämmelse skulle blott bestämmas, att den femte ledamoten skulle vara en lekman, hvilket förslag äfven af Kongl. Maj:t upptogs.

Men jag vågar ytterligare påstå, att jag sagt tillräckligt för att Riksdagen skulle kunna veta, i hvilken rigtning ungefärligen jag tänkt mig en anordning af läroverksstyrelsen. På sid. 29 i Kongl. Maj:ts proposition finnes i mitt anförande inflickadt ett stycke, der jag just för att undvika allt missförstånd antydte hvad åtminstone jag i frågans nuvarande skede ansåg behöfva sägas. Sedan jag sagt, att jag omedelbart icke hade något annat att göra med förslaget om stiftsstyrelse än att utreda kostnadsfrågan och att sättet för stiftsstyrelsens sammansättning icke hade något med handläggningen af ärenden rörande läroverken att göra, så tillägger jag, att hela frågan om läroverksstyrelsen torde böra blifva föremål för *särskild* pröfning, sedan den nu föreslagna omgestaltningen af stiftsstyrelsen blifvit genomförd, enär domkapiteln i sin nya form vida mindre än förr skulle lämpa sig till styrelse åtminstone för de allmänna läroverken. Här af torde väl med all önskvärd tydlighet framgå, att det aldrig varit åtminstone min mening, att stiftsstyrelsen, sådan den efter komiténs och Kongl. Maj:ts förslag föreligger för Riksdagen, på något sätt skulle kunna tänkas såsom blifvande läroverksstyrelse. Det är till och med af dessa ord ganska tydligt, att jag ej ens känt mig tillfredsställd af det förslag till läroverksstyrelsens anordning, som komitén i ett särskildt förslag till författning derom har framställt. Ty äfven detta innebär ett bestämt försvagande af den nuvarande läroverksstyrelsen. Denna består, såsom herrarne hafva sig bekant, för närvarande af biskopen, domprosten och det i stiftsstadens belägna högre läroverkets lektorer — 5 å 6 personer, såsom åtminstone fallet är på de flesta ställena. Enligt kyrkolagskomiténs förslag skulle den komma att bestå af biskop, domprost, en rektor, en lektor och en annan lärare vid universitetet, allmänt läroverk eller folkskolelärareseminarium i stiftsstad. Det är blott under ett vilkor, som jag anser denna sammansättning vara antaglig; och dit skall jag strax komma. Jag fortsätter mitt anförande: »Bäst vore naturligtvis, om en sjelfständig öfverstyrelse för nämnda läroverk blefve upprättad.» Mera har jag icke sagt beträffande denna sak af det enkla skälet, att jag anser detta vara ett mål, hvars förverkligande ligger långt bort i framtiden, emedan det är en dyr affär. Läroverkskomitén 1882—1884 hade ock ett dylikt förslag till öfverstyrelse uppe och beräknade, att kostnaderna för den skulle komma att uppgå till omkring 40,000 kronor eller, om man möjligen i samband dermed kunde indraga en byrå i ecklesiastikdepartementet, till omkring 30,000 kronor, efter hvad jag vill minnas. Läroverksbyrån i ecklesiastikdepartementet kan väl få sitt arbete mycket lättadt genom inrättande af en öfverstyrelse, men kan dock knappast på den vägen göras helt och hållet obehöfelig, emedan den har många andra åligganden derjämte att sköta. Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på universitetet och de tekniska undervisningsanstalterna. Sedermera kommer jag till det jag egentligen ansåg mig böra framhålla och som jag

Förslag till lag om stiftsstyrelse.
(Forts.)

Förslag till lag om stiftsstyrelse.
(Forts.)

anser vara det viktigaste vid hela läroverksstyrelsens blifvande anordning: »Men framför allt torde det blifva nödvändigt att vidtaga en alldeles ny anordning af de nuvarande *profven* för erhållande af anställning vid dessa läroverk.» Undervisningsprofven äro läroverksstyrelsens ömtåligaste och svåraste åliggande. Tager man bort dessa från läroverksstyrelsen och anordnar dem på ett annat sätt, då kan jag med mycket större frihet röra mig vid förslaget af gifvande om en läroverksstyrelse. Då behöfver den icke vidare vara sammansatt så uteslutande med hänsyn till pedagogisk erfarenhet och fackbildning, som den måste vara, om den äfven har profven att sköta. Jag antydde genom en hänvisning till sista skolkomitén 1891, huru ungefär jag tänkte mig dessa prof anordnade och slutar med, att den af komitén förordade anordningen af profven skulle enligt beräkning kräva en årlig utgift af något öfver 10,000 kronor. Dessa 10,000 kronor lära väl ej kunna bekommas annorledes än att Kongl. Maj:t går till Riksdagen med en framställning i frågan, och en sådan framställning lär väl i motiveringen komma att omfatta förslag till läroverksstyrelsens hela anordning. Jag tillägger i förbigående detta med anledning af hvad en motionär i Andra Kammaren har antydt, att det tyckes vara Kongl. Maj:ts mening att ordna hela denna sak utan att låta Riksdagen derom få någon kännedom. — Med hvad jag nu sagt tror jag mig hafva visat, att Riksdagen verkligen har fått så mycken ledning för sitt omdöme i ifrågavarande hänseende, som den kunnat behöfva vid behandlingen af förslaget om den nya stiftsstyrelsen.

Lagutskottet har för det andra anfört, att af den kongl. propositionen icke framgår, huru styrelsen för de allmänna läroverken och folkskolelärareseminarierna skulle ordnas, derest icke, innan den föreslagna lagen om stiftsstyrelse trädde i kraft, definitivt beslut derom hunnit fattas. Till bemötande häraf vill jag erinra, att det ej varit meningen att den nya stiftsstyrelsen skulle träda i kraft förr än från den 1 januari 1895, och vid 1894 års riksdag har således Kongl. Maj:t tillfälle att framlägga sitt förslag till läroverksstyrelse. Skulle det då så inträffa, att detta förslag ej af Riksdagen antages, hvad händer då, mine herrar? Jo, följden blir, att precis samma läroverksstyrelse, vi nu hafva, fortfarande kommer att fungera intill dess ett beslut i annan riktning fattas. Det är visserligen sant, att de nuvarande kyrkostyrelserna och läroverksstyrelserna på de flesta ställen bestå af alldeles samma personer, men om dessa samma personers funktioner i ett afseende upphävas genom ett beslut af Kongl. Maj:t och Riksdagen, lär väl icke deraf följa, att ej samma personer kunna fortsätta med andra funktioner, till dess de blifva afösta äfven från dem; ty de ifrågavarande platserna och deras innehafvare hafva vi fortfarande kvar.

Vidare har lagutskottet såsom ett skäl för sitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag anfört, att någon framställning ej är gjord till innevarande Riksdag om beloppet af den ersättning, som bör tillkomma de ledamöter af den föreslagna stiftsstyrelsen, som Kongl. Maj:t skall ega att förordna. Jag vågar påstå, att icke heller detta skäl har stor betydelse. Kongl. Maj:t ansåg icke lämpligt att till 1893 års Riksdag göra en bestämd framställning om ett anslag, som ej skulle utgå förr än från den 1 januari 1895. Det är ock enligt min åsigt tillräcklig

tid att göra detta vid nästa riksdag. Har Kongl. Maj:t och Riksdag till dess blifvit ense om en ny anordning af stiftsstyrelserna, hvilken gillats af kyrkomötet, skola dessa naturligtvis ha det anslag, som för deras verksamhet är nödvändig. Och skulle, mot förmodan, Riksdagen ej gifva det, ej är det Riksdagen, som på något vis kommer i en prekär ställning, utan vida mer Kongl. Maj:t. Men jag påstår, att det i Kongl. Maj:ts proposition fins tillräckligt material framlagdt för att precis bedöma kostnaden af den ifrågasatta förändringen af de nuvarande domkapitlen till de föreslagna stiftsstyrelserna. Der står uttryckligen, att biskopen och domprosten icke skulle få någon annan ersättning än den, som på vissa håll redan nu utgår. För stiftssekreteraren, den tredje ledamoten, är en ordentlig kostnadsberäkning uppgjord, som återfinnes på näst sista sidan i Kongl. Maj:ts proposition. Vidare skulle för de af Kongl. Maj:t förordnade medlemmarne eller de för 5 år utsedde, två ledamöter, beräknas såsom ersättning dels arfvoden — det står i Kongl. Maj:ts proposition beräknadt derför ett belopp af 7,000 kronor under förutsättning, att Hernösands stift blefve odeladt, och en proportionerlig förhöjning, om det blefve deladt — dels rese- och traktamentsersättning efter gällande bestämmelser, som naturligtvis ej kan till beloppet bestämmas på förhand, då man ej vet, huru långt de blifvande ledamöterna få till stiftsstad och huru många sammankomster domkapitlen komma att hålla under året. Skulle Riksdagen nu förklara, att den godkände Kongl. Maj:ts beräkningar — ja, då kan jag några få timmar härefter för Riksdagen framlägga så fullständiga uppgifter på de kostnader den förändrade organisationen skulle medföra, som på förhand kunna lemnas. Om någon skulle vilja göra den invändningen, att det står intet taladt om utgifterna för amanuenser, vaktmästare och expeditioner, så vill jag svara, att dessa utgifter ej äro beroende af förändringen. Dessa kostnader måste utgå, vare sig den gamla ordningen blir gällande eller den nya. Och de behöfva således ej någon särskild utredning i och för lösningen af den nu föreliggande frågan.

Detta skulle nu vara de hufvudsakliga skäl, hvarför lagutskottet ej ansett sig kunna bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Lagutskottet anför äfven två sakliga skäl eller två betänkligheter ur saklig synpunkt. Beträffande det ena af dessa skäl ansluter sig utskottet till en motion af en ledamot i Andra Kammaren, som framhåller, att när nu den nya stiftsstyrelsen skulle skilja från sig de förutvarande lektorerna, som i allmänhet äro lekmän, borde i stället från annat håll domkapitlen tillföras några lekmanaledamöter. Jag vill då först erinra, att Kongl. Maj:t har ändrat komiténs förslag så, att den femte ledamoten, som efter komiténs förslag i regel skulle vara lärare vid universitet, allmänt läroverk eller folkskolelärareseminarium, utan att det ens var sagdt, att han skulle vara lekman, enligt Kongl. Maj:ts förslag ovillkorligen skall vara en lekman. Således har ju Kongl. Maj:ts förslag en lekmanaledamot med inon domkapitlet, stiftssekreteraren oberäknad. Och så vidt jag rätt uppfattat motionären, har icke heller han begärt mera än en lekmanaledamot i domkapitlet. Flere lära väl ej heller kunna få rum der. Skall biskopen vara med i domkapitlet? Skall domprosten vara med der för att vid biskopens ofta förekom-

Förslag till lag om stiftsstyrelse.
(Forts.)

Förslag till
lag om stifts-
styrelse.
(Forts.)

mande embetsresor i stället för denne uppehålla ordförandebefattningen? Behöfves der stiftssekreteraren? Behöfves der en representant för stiftets presterskap? Om jag, såsom jag tror, får ett jakande svar på dessa frågor, så fins det ej plats för mera än *en* lekman i domkapitlet, så vida man ej i stället för fem vill taga sex eller sju ledamöter. Men då hade ju lagutskottet bort med anledning af motionen framlägga ett förslag eller åtminstone gjort ett bestämdt uttalande i sådant afseende. Dock, den nämnde motionären hade ytterligare en fordran, och det var, att denne lekman skulle vara tillsatt på ett sådant sätt, att han kunde anses i främsta rummet företräda församlingarnas intressen, och därför borde han vara vald af församlingarna i sådan ordning, som för val af ombud till kyrkomötet är föreskrifven. Ja, äfven i detta afseende var ju lagutskottet alldeles oförhindradt att vidtaga en jemkning i Kongl. Maj:ts förslag och föreslå en ändring i öfverensstämmelse med motionärens önskan. Kongl. Maj:t hade då fått veta, hvad Riksdagen uti ifrågavarande afseende tänkte — en upplysning, som för Kongl. Maj:t framdeles skulle varit af stort värde.

Utskottet slutar sin motivering med ett ogillande af en annan motionärs i Andra Kammaren hemställan, hvilken går derpå ut, att den presterlige ledamoten skall vara utsedd af stiftets prester på det sätt, som är föreskrifvet för val af biskop. Detta ogillar lagutskottet, och på grund deraf afstyrker det motionärens framställning. Men lagutskottet lägger dertill något synnerligen märkligt: »hvarförutom lämpligheten af den utaf nämnde motionär förordade valprincipen torde med hänsyn särskildt till den stiftsstyrelsen tillerkända domsrätt kunna starkt ifrågasättas.» Nu hörde herrarne nyss, att utskottet på den ena sidan framhöll, huru önskvärdt det vore, att lekmannen skulle utses af församlingarna, men nu deremot, när det blir fråga om att den presterlige ledamoten skulle utses af församlingarnas prester, då stöter man sig på den principen, att domaren skulle tillsättas af dem, öfver hvilka han har att utöfva domsrätt. Då frågar jag: ha icke domkapitlens ledamöter att utöfva domsrätt ej blott öfver prester utan äfven i frågor, som röra församlingar? När en kyrkostämman fattat ett beslut, som öfverklagas, hvart går det? Jo, det går i vissa fall till domkapitlet eller till domkapitlet och Kongl. Maj:ts befallningshafvande gemensamt. Är ej detta ett slags domsrätt, som domkapitlet utöfvar öfver församlingarna? Således har jag i det ena andedraget ett rekommenderande af valprincipen och i det andra andedraget ett förklarande, att det är en princip, som erbjuder åtskilliga betänkligheter.

Jag vågar därför påstå, att lagutskottets skäl för det slut, hvar till det kommit, äro synnerligen otillfredsställande, och jag anser mig på grund deraf böra hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Annerstedt: Då jag till det näst föregående anförandet af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nästan intet att tillägga, har jag, då jag en gång begärt ordet, hufvudsakligen endast att instämma i den föregående talarens slut, nemligen att an hålla, att kammaren ville besluta bifall till den kongl. propositionen.

Jag vill endast tillägga, att, såsom frågan nu föreligger, då lagutskottets pluralitet och, med undantag af en, dess alla ledamöter från Andra Kammaren instämt i den hemställan utskottet gjort, eller att propositionen ej måtte bifallas, det ej torde vara tjenligt att Första Kammaren ingår i en detaljerad granskning af lagförslaget särskilda paragrafer. Det är gifvet, att, derest utsigt funnes, att Riksdagen vid detta tillfälle kunde fatta ett annat beslut i ämnet än afslag och sålunda antaga en lag om stiftstyrelse, det skulle vara allt skäl att ingå i en undersökning af åtskilliga detaljbestämmelser i förslaget, men då så ej är förhållandet och då Första Kammarens beslut med visshet kan antagas ej innebära något annat, än att kammaren uttalar, att den nuvarande ordningen i stiftsstyrelsen bör ju förr dess hellre ersättas af en bättre, anhåller jag i likhet med den föregående talaren, att Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas. Till hvad den förste talaren anfört vill jag endast tillägga, att då lagutskottets samtliga ledamöter i likhet med, så vidt jag vet, den allmänna uppfattningen inom Riksdagen, anse att den nuvarande gemensamheten för styrelsen af stiftets öfriga angelägenheter och dess skolangelägenheter skulle med den förbättrade anordningen af dessa angelägenheter upphöra, det af lagutskottet hufvudsakligen och i första rummet anförda skälet för afslag, nemligen att ej förslag till stiftstyrelse i kyrkligt afseende och förslag till läroverksstyrelse i skolafseende samtidigt förelagts Riksdagen, förlorat all betydelse. Det ligger i sakens natur och är äfven öfverensstämmande med vanligt tillvägagående vid lagstiftningsåtgärder, afsedda att åtskilja och särskildt reglera tvenne i lagstiftningen dittills sammanblandade områden, att, då den lag, som omfattar dessa, skall ersättas af två särskilda lagar, som på olika sätt reglera hvardera området, det icke möter någon betänklighet, att den lagstiftande magten först reglerar det ena och låter det andra qvarstå, till dess omständigheterna medgifva, att äfven detta omorganiseras. Således förefaller det mig, att Kongl. Maj:t handlat fullkomligt riktigt, då han i första rummet framlagt proposition om ordnandet af stiftsstyrelsen i kyrkligt afseende.

Derjemte vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att det är origtigt, då lagutskottet säger, att af den kongl. propositionen icke framgår, huru styrelsen för de allmänna läroverken och folkskolelärareseminarieerna skulle vara ordnad, derest icke, innan den föreslagna lagen om stiftsstyrelse trädde i kraft, definitivt beslut om skolstyrelsen hunnit fattas. Enligt min uppfattning framgår af den kongl. propositionen med tillräcklig tydlighet, att under sådana förhållanden skall den gamla stiftsöfverstyrelsen fungera, tills Kongl. Maj:t och Riksdagen öfverenskommit om något annat.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föredragna punkten under öfverläggningen endast blifvit yrkadt, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

*Förslag till
lag om stifts-
styrelse.
(Forts.)*

2 och 3 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Om ordnande af rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 26 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 59, i anledning af väckta motioner angående utarbetande af en arrendelag.

Herr Annerstedt: Då jag låtit anteckna mig såsom reservant mot lagutskottets ifrågavarande betänkande, är det ej därför, att icke äfven efter min öfvertygelse bestämmelserna i jordabalken rörande arrendeafval för jord framdeles böra omredigeras och i vissa afseenden fullständigas. Men jag har utgått från den uppfattningen, att, innan Riksdagen beslutar en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t, är det nödvändigt, att först utskottets ledamöter och vidare det öfvervägande antalet ledamöter i Riksdagens båda kamrar skola vara på det klara med hvad man vill begära, att Kongl. Maj:t skall göra. Detta är, enligt min mening, här ej förhållandet. Redan under diskussionen i lagutskottet och äfven vid samtal med andra ledamöter af Riksdagen har det visat sig, att det är två särskilda uppfattningar, som här förekomma, och hvilka ännu ingalunda hafva så tillräckligt brutit sig mot hvarandra, att som resultat framgått en bestämd majoritet för den ena eller andra. Vid en blifvande lagstiftning är det nemligen möjligt att i afseende på dess hufvudsakliga bestämmelser gå till väga på tvenne olika sätt. Antingen affattas den nya lagen så, att dess bestämmelser blifva, för att begagna en vanlig juridisk term, »absolut förbindande», d. v. s. den enskilde jordegaren och arrendatorn få ej träffa några bestämmelser, som strida mot dessa lagens stadganden. Eller ock äsyftar den nya lagen ej något annat än att gifva fullständiga bestämmelser angående arrendeförhållandet mellan jordbrukaren och arrendatorn, afsedda att, för den händelse jordbrukaren och arrendatorn vare sig ej träffat några bestämmelser i ämnet eller ock ej träffat bestämmelser om annat förhållande, reglera detta rättsförhållande. Det är lätt att finna, att de tillämnade bestämmelserna skola blifva helt olika i det ena och i det andra fallet. De exempel, som af utskottet och äfven eljest hemtats utifrån, äro vanligen tagna från sådana land, der jordbruksförhållandena och förhållandet mellan jordbrukare och arrendator äro sådana, att staten funnit nödvändigt att stifta en absolut förbindande lag. Men enligt min åsigt hafva åtminstone i Sverige i dess helhet förhållandena ännu ej utvecklats sig derhän, att en sådan lagstiftning kan anses vara af behofvet påkallad. Jag vill visst icke förneka, att ej i de sydligaste delarne af landet förhållanden måhända kunna på vissa orter hafva inträdt, som skulle göra en lagstiftning i sådan riktning önskvärd. Men jag tror det ej vara lämpligt att reglera lagstiftningen för landet i sin helhet efter dessa undantagsförhållanden. Hvad deremot den andra synpunkten i lagstiftningen beträffar, nemligen nödvändigheten att gifva sådana bestämmelser, som skulle tjena till ledning för de enskilde, derest ej öfverenskommelse

dem emellan blifvit träffad, förefaller det mig äfven, att jordbruks-*Om ordnande af rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare.* Om ordnande af rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare. (Forts.).

Den under senare tider här i landet tydligt framträdande riktningen att ersätta de äldre landtboförhållandena, sådana som de i 16 kap. jordabalken tänkas ordnade, med ett arrendesystem, der arrendatorerna i besittning af eget betydligt driftkapital bruka flera till en större arrendegård sammanlagda hemman under en längre bestämd arrendetid, har dock icke nått den utveckling, att man icke kan anse det vara fördelaktigt, att lagstiftningen dröjde något, innan man tager sig före att omreglera dessa rättsförhållanden.

Under sådana förhållanden föranlätas jag att yrka afslag på utskottets ifrågasvarande framställning.

Herr Berg, Lars: Då jag nu hyser en alldeles motsatt åsigt mot den siste talarens och då jag är den ende i kammaren närvarande, som inom utskottet deltagit i och med min röst bidragit till dess beslut i denna fråga, anser jag mig också pligtig angifva skälen för detta mitt handlingssätt och för den öfvertygelse, jag har derom, att behofvet af en arrendelag öfverallt i vårt land är synnerligen stort och gör sig allt mer och mer påträngande. Med allt erkännande af den förste ärade talarens stora auktoritet ber jag dock få erinra, att redan för 70 år sedan har den vidtberömda lagkomitén med dess stora juridiska förmågor, såsom en Richert, en Bergfalk, en Gynther m. fl., vid dess arbeten med ändringar i byggningsbalken utarbetat ett förslag till arrendelag och motiverat detta dermed att aftal om arrende har i många hänseenden stor likhet med köpafstal, att då lagen föreskrifver, att köp skall ske skriftligen med två vittnen, bör äfven aftal om arrende skriftligen uppsättas i vittnens närvaro, icke blott för de båda kontrahenternas ömsesidiga säkerhet utan äfven, säger lagkomitén, för att undvika att kränka och skada tredje mans rätt genom hemliga aftal. Man insåg redan då, att en mängd bestämmelser rörande jordarrenden borde finnas i lagen åtminstone i de fall, der ej aftalet om arrende var skriftligt och detaljeradt upprättadt, och lagbestämmelser föreslogos också i flera af dessa afseenden, såsom om arrendators rätt att till annan man utarrendera legd jordegendom, hans enkas och barns rätt och skyldighet att fortfara med arrendet till den bestämda terminen, huru förfaras skulle i händelse genom dom, klander eller vattufflöde och andra naturföreteelser någon eller några delar af den arrenderade egendomen undandroges hans arrende och huru förfaras borde, derest onera realia pålades jorden eller derifrån aflyftades, bestämmelser om jagt och fiske o. s. v. Äfven lagutskottet vid 1867 års riksdag yttrade, som utskottet här anför, att »den mångfald af vexlande rättsförhållanden, som med en ny sakernas ordning inträdt, stälde med nödvändighet nya kraf på lagstiftningen, hvilka kraf icke utan skada för landets modernäring kunde lemnas obeaktade». När nu redan för 70 år tillbaka och ända till för 25 år sedan så framstående juridiska auktoriteter erkänt behofvet af en arrendelag, är väl ganska tydligt, att den utveckling, hvartill det svenska jordbruket hunnit under de sista decen-

Om ordnande
af rättsför-
hållandena
mellan arren-
dator och
jordegare.

(Forts.)

nierna har gjort en dylik lag ännu mera af behovet påkallad. Särskildt är det med hänsyn till de nordligare delarne af vårt land, hvilka jag har äran representera, som jag här tagit till orda. Der är nemligen det förhållande rådande, att en stor del af arrendeaftalen med torpare och åboar *icke uppgöras skriftligen* utan blott medelst muntliga öfverenskommelser, hvarigenom inträffar, att då eganderätten ombytes eller åboen dör, står man inför en mängd tvistefrågor, svåra att slita, och ännu svårare att slita utan till den svagares och fattiges nackdel.

Den skrifvelse, som här är föreslagen, innehåller icke, såsom den sistelaren sade, några tvistiga meningar om huruvida lagförslaget skall vara absolut eller om det skall vara endast relativt bindande. Här är ju tydligt uttaladt, att meningen icke är någon annan än att det fria aftalet parterna emellan skall förblifva fullständigt obundet utom i de fall, der ej aftal slutits; det är ju dessutom klart att öfverenskommelse bryter lag. Men arrendelagen skulle tjena såsom norm för dem, som vilja hafva sådana aftal bestämda i enlighet med lag och för de fall, då bestämmelser äro i kontraktet utelemnade eller uteglömda. Under nu rådande förhållanden, då ofta inga skriftliga aftal äro gjorda, uppstå, på sätt jag nyss nämnde, stora olägenheter för båda kontrahenterna, men i synnerhet för den fattige. Utom vid dödsfall framträder detta allra mest vid laga skiftena. I många orter och byar hafva byamännen af ålder muntligen tillåtit stora skaror af torpare, backstugusittare och dylika att slå sig ned på byns samfälda utmark. Vid skiftet falla nu dessa lägenheter inom de enskilde delegarnes områden och ofta kanske nära in på deras egna knutar. Egaren är då berättigad och kräver nog oftast ut sin rätt att utan någon som helst ersättning eller lösen afhysa dessa män, som här nedlagt kanske ej blott sitt eget utan mängen gång hela generationers arbete i byggnader och uppodlingar. Om ni, mine herrar, såsom jag fått mottaga deputationer af sådana män, som beklagat sig öfver att frukterna af ett helt lifs arbete i svett och möda blifvit dem genom laga skiftena beröfvade och sett, huru de af dessa, hvilka förmått skaffa sig medel dertill, öfvergifvit sitt fädernesland under förbannelser öfver det handlingssätt de rönt, då, mine herrar, skulle ni med all säkerhet ej tveka att begära en utredning af den behöfliga lagstiftningen rörande förhållandena mellan jordegare och arrendatorer. Men om en dylik lagstiftning är önskelig ur ekonomisk synpunkt, så är det ännu mera att önska från social synpunkt. Som herrarne nogsam t veta, hotar en stor del af åtminstone den norrländska jorden att gå upp i stora bolag och firmsors ego, hvilket betyder detsamma, som att den jordegande klassen förminskas och förvandlas till arrendatorer och torpare. Skola vi därför kunna hoppas att få behålla en själfständig, burgen och aktingsvärd jordbrukareklass, låt vara också blott såsom arrendatorer, så behöfver äfven från denna synpunkt lagstiftaren ingripa för att stödja dessa, ty erfarenheten visar, att dessa arrendatorer, hvilka sitta på lösa arrendeaftal, blifva loja, likgiltiga och lättjefulla samt förfalla i såväl moraliskt som ekonomiskt afseende.

Det är på dessa grunder jag ansett, att lagutskottets förslag bör särskildt af Första Kammaren antagas. Det gäller en social fråga, och vill man bidra att lösa den, bör man taga detta nu föreslagna

steg, och jag tror att det väl höfves Första Kammaren, som är före- *Om ordnande*
trädesvis det bevarande elementet inom representationen, att härvidlag *af rättsför-*
ej intaga en negativ ståndpunkt utan vidtaga positiva åtgärder för *hållandena*
att tillfredsställa de berättigade önskningsar, som framställas, och undan- *mellan arren-*
rödja de klagomål, som verkligen hafva skäl för sig. *dator och*
jordegare.

På dessa grunder anhåller jag om bifall till utskottets hemställan. (Forts.)

Herr Claëson: Under debatten för ett par dagar sedan rörande lagförslaget om invallning yttrades, att det vore af vigt, att eganderätten noga hölles i helgd och att till eganderättens begrepp hörde, att man finge fritt förfoga öfver hvad man egde. Om den satsen eger giltighet och om man i något fall bör särskildt iakttaga den största varsamhet i lagstiftningsväg i fråga om inskränkning i dispositionsrätten, så är det i ett fall som detta, ty hvilket kan väl sägas i högre grad tillhöra en jordegares oförytterliga fri- och rättigheter än det att bestämma, på hvilka vilkor han önskar lemna ut sin jord till nyttjande af andra.

Hvad särskildt det nu föreliggande förslaget beträffar, ber jag få instämna med den förste talaren deruti, att, om någon skrifvelse om arrendelag skall afåtas, bör den vara affattad i andra ordalag än de nu föreslagna. Det heter der, »att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, under hvilka vilkor arrendator, som med jordegare träffat skriftligt arrendeafstal, tillförsäkras rätt till ersättning för verkställda förbättringar». Vill lagstiftaren i detta hänseende göra sig till förmyndare för landets myndige män, skall han snart råka ut för aldeles detsamma, som då han ville på förhand bestämma måttet för hvad som är »laga bevis» samt ett visst fixt straff för hvarje särskildt slag af brott eller den erfarenhet, att lagstiftaren ej kan på förhand tänka sig verklighetens många skiftningar. Vid hvarje arrendeafstal finnas nemligen så många speciella omständigheter och egenheter, att på förhand bestämda regler skulle endast vara till skada. Det är mycket godt, om en arrendator förbättrar den arrenderade jorden, men mången jordegare skulle blifva ytterst oangenämt öfverraskad, om det betingade arrendebeloppet, hvaraf man är i behof, skulle till stor del betalas medelst räkning af arrendatorerna å verkställda förbättringar. Dessutom är det orimligt att antaga, att ej den jordegare, som skriftligt aftalat med sin arrendator, i kontraktet skulle intaga bestämmelser om och på hvilka vilkor arrendatorn skall tillerkännas godtgörelse för verkställda förbättringar. Ätminstone torde väl detta vara regel vid hvarje arrendeafstal utaf någon betydelse, och att ställa upp en dylik föreskrift för de små arrendena, kan jag för min del ej finna vara lämpligt. I utskottsbetänkandet säges, att dessa bestämmelser skulle utgöra en *norm* för det fall, då »vederbörande jordegare och arrendatorer förklarar sig vilja hafva sina inbördes rättsförhållanden bedömda enligt lag». Jag vill då fråga, om det någonsin händt, att jordegare och arrendatorer vid uppgörande af kontrakt säga: »vi vilja hafva våra förhållanden bedömda enligt lag». Nej, de sätta nog in sina bestämda vilkor å ömse sidor. Vidare heter det, att en arrendelag skulle tjena till ledning vid upprättande af arrendeafstal, der de aftalande hellre vilja sjelfva, i sin helhet eller endast delvis, ordna sina förhållanden.

Om ordnande af rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare. Att skriva en arrendelag för att hufvudsakligen tjena till formulär för arrendekontrakt enskilde emellan, måste väl dock anses vara eu orimlighet.

Den siste talaren yttrade, att Första Kammaren, som hufvudsakligen representerar det bevarande elementet inom representationen, skulle häfda denna sin ställning genom att bifalla utskottets förslag. Jag tror åter, att Första Kammaren gör detta bättre genom att bevara oss från aflåtande af en skrifvelse, som enligt min åsigt är förhastad och olämplig. Min öfvertygelse är ock, att lagen skulle motverka det dermed afsedda ändamålet. Motionärerna säga nemligen, att införande i lag af dylika bestämmelser skulle öka tillfällena att besitta jord och såmedelst förekomma emigration. Enligt min öfvertygelse skulle förhållandet blifva alldeles motsatt. Ställer man upp vilkor, som göra det mindre behagligt för en jordegare att arrendera ut sin jord, så behåller han jorden för sig sjelf, och månget arrendeafstal, som eljest till bätnad för såväl jorden som jordegaren och arrendatorn skulle kunnat uppgöras, kommer måhända i följd af dylika lagbestämmelser icke till stånd.

På dessa skäl yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr Kockum: Då hittills endast jurister uppträdt i denna fråga, anhåller jag, såsom praktisk jordbrukare, att äfven få säga några ord.

Jag kan ej neka till att, då jag läst rubriken till de förevarande motionerna, tilltalade den mig mycket, och jag trodde att här var fråga om en sak, af hvilken någonting borde kunna göras. Jag hade tänkt att här skulle afhandlas något för det fall, då en arrendator t. ex. genom jordegarens död eller obestånd och deraf följande försäljning af egendomen skulle, på grund af att hans arrendekontrakt ej vore genom inteckning skyddadt, nödgas frånträda arrendet och gå ifrån egendomen. Men några åtgärder för denna häudelse äro icke föreslagna, ej heller mycket annat, som borde kunna lämpligen gjorts till föremål för lagstiftningsåtgärder, utan motionärernas förslag är hufvudsakligen baserat på vissa punkter uti ett arrendekontrakt och på förhållanden, hvilka de dragit fram från andra länder. Låtom oss då se till, huru förhållandena kunna vara i dessa. I Danmark och Tyskland är det vanligt att vid eu egendoms utarrenderande alla densamma tillhörande lefvande inventarier medfölja arrendet och på många ställen i Holstein och Pommern ingå äfven döda inventarier, så ock i Schlesien. Då finna herrarne också att i dessa länder måste finnas en arrendelag för att förekomma förskingring af detta inventarium, detta förhållande och ingenting annat är dertill orsaken.

Motionärerna hafva äfven åberopat Englands »Agricultural Holding Act 1883». Hvad denna beträffar, ber jag få upplysa derom, att den 7 och 8 december sistlidna år hölls ett stort möte i St James Hall i London under ordförandeskap af mr Chaplin, förutvarande jordbruksminister. Der talades under tvenne dagar om jordbrukets betryckta ställning. Första dagen ordades der jemväl om bimetallism och diverse annat, men det blef ej någon riktig fart i diskussionen

förr än man började tala om arrendatorernas skatter och arrende-^{Om ordnande af rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare.} afgifter. Nu ber jag få erinra derom, att i England brukas jorden endast undantagsvis af egarne sjelfva, regeln är att den brukas af arrendatorer, med kontrakt på endast ett år, då hos oss, som bekant, förhållandet är motsatt. Som sagdt, det blef ej något riktigt lif i spelet, förr än man kom in på kapitlet om skatter och arrendelagstiftning; då förspordes en utomordentlig massa klagomål just öfver Agricultural Holding Act 1883. I förbigående sagdt, detta möte väckte ett ofantligt uppseende, bevestadt som det var utaf omkring 1,000 personer på golfvet och 1,000 på läktarne, företrädesvis af jordegare, parlamentsledamöter och arrendatorer. Bland andra uppträdde der en skotte, mr Hopkirk, erinrande att i motsats till bruket i England vore i Skottland arrendekontrakten på 19 år (nitton år), och yttrade: »hvarför i all världen stå vi här och yrka på lagstiftning i ämnen, öfver hvilka vi sjelfva kunna och böra bestämma!» Derned afsåg han, att jag sjelf kan skriva ett arrendekontrakt så, att jordegaren ej går mig för nära in på lifvet och jag ej honom — och det är just detta förhållande, som klagomålen gälla.

(Forts.)

Här är uti motionen citeradt ett arrendekontrakt. Ja, mine herrar, jag skulle ej vara förfärad att ingå på ett sådant kontrakt, blott priset blefve derefter.

Men jag kan också citera kontrakt. En ung jordegare, som länge underhandlat med en person om arrendering af en hans egendom, säger till sist: »här är mitt ultimatum». Den andre läser nu igenom kontraktet, undertecknar det, stoppar papperet i fickan och tager emot egendomen. När året är ute, säger egendomsägaren till sin förvaltare: »denne man har ej betalt sitt arrende; far till honom och kräf honom derpå». Förvaltaren gör så, men erhåller till svar: »jag är eder ingenting skyldig, det står i kontraktet, att arrendet utgår med 3,000 kronor för 10 år — det står ej 3,000 kronor årligen». När menniskor sätta sig neder och skriva dylika kontrakt, så få de väl också skylla sig sjelfva.

Jag har sett ett annat kontrakt om en arrendegård, belägen helt nära en större stad, enligt hvilket arrendatorn hade lof att sälja hö och halm mot skyldighet att dagligen försla 2 lass gödsel från den närbelägna staden. Ja, han sålde nog både hö och halm och förslade äfven gödsel från staden, 2 lass om dagen, men äfven denna sålde han — det stod ej i kontraktet att den skulle läggas på jorden. Jag skulle kunna anföra flera dylika exempel för att visa att de oegentligheter och tvistigheter, som så ofta förekomma emellan jordegare och arrendatorer, hafva i de allra flesta fall sin grund uti dem emellan oförståndigt ingångna aftal, men ingalunda i bristen på lämplig lagstiftning.

För tre år sedan var jag personligen närvarande, då ett större arrendekontrakt skulle skrivas. I slutet af det vidlyftiga kontraktet förekom ett stadgande af innehåll, att om arrendatorn bröte emot någon af kontraktets, jag tror 34 paragrafer, så skulle han vara sitt arrende förlustig. Jag fäste jordegarens uppmärksamhet på de orimliga konsekvenserna af ett så drakoniskt stadgande. »Icke är det väl meningen», sade jag, »att om arrendatorn bryter emot den eller den

Om ordnande af rättsförhållandena mellan arrendator och jordägare. mindre viktiga punkten, han då genast skall gå ifrån sitt arrende». »Nej, naturligtvis icke». »Ja, då skriva vi, att om arrendatorn bryter emot *den* mera väsentliga punkten, eller emot *den*, vare han då kontraktet förlustig». Och dervid blef det, eftersom godsegaren var en förständig man.

(Forts.)

Allt beror sålunda här vid lag på, att menniskor sätta sig ner och skriva i saker, som de ej förstå. Nej, må de taga till sitt biträde en förständig man eller en juridiskt bildad person, så förekommas dylika enfaldiga arrendekontrakt och det blir façon på dem.

Hvad nu det föreliggande förslaget beträffar, så är här sagdt både för mycket och för litet. I och med detsamma vi skulle få en arrendelag, så, i fall denna nemligen skall kunna blifva till något gagn, måste arrendatorn hafva sig i lagen garanteradt, att han får inteckna sitt arrendekontrakt — äfvenledes en lag om förlagsinteckning, hvarigenom arrendatorn kan få taga inteckning uti sina inventarier — då först kan en arrendelag blifva till nytta.

Enligt mitt förmenande blir en sådan skrifvelse, som den här föreslagna, alldeles ändamålslös, ty på denna skrifvelse torde Kongl. Maj:t lika litet ställa till med någon komité som eljest veta hvad han har att göra.

På grund häraf tillåter jag mig yrka afslag på utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmanen jemlikt derunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare på afslag derå samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Berg, Lars*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja -- 14;

Nej -- 85.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets nedannämnda, den 26 och 28 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 60, i anledning af väckt motion angående förbud mot frälse-skatteräntas skiljande från hemman, hvarmed den förenats, och

n:o 61, i anledning af väckta motioner angående ändrad lagstiftning i fråga om sättet för testamentes delgifning i vissa fall,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 26 och 28 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om latinskrifningens afskaffande vid de allmänna läroverken.

Om afskaffande af skriftliga öfversättningsprovet från svenska till latin i mogenhetsexamen m. m.

Herr Törnebladh: Jag skall icke tillåta mig att länge upptaga kammarens tid, icke heller skall jag göra något särskildt yrkande, men jag har blott velat uttala ett eller annat angående den kläm, som nu är föreslagen, så till vida, som den i sjelfva verket egentligen är blott half. Ty man har förr alltid tänkt sig, att det ifrågavarande öfversättningsprovet skulle utbytas mot något annat, nemligen ett öfversättningsprof från latin till svenska. Nu har utskottet, antagligen till följd deraf att motionen icke gifver någon anledning, eller kanske icke ens någon rättighet, att inlåta sig på den senare delen af frågan, inskränkt sig till begäran om afskaffande af öfversättningsprovet från svenska till latin. Men då jag antager, att detta afskaffande icke lär kunna ske, utan att Kongl. Maj:ts regering vid profvning af skrifvelsen tager i öfvervägande, huru skrifprofven i afgangsexamen i deras helhet böra lämpligen ordnas, så tror jag för min del icke, att det är någon fara att antaga klämmen. Men jag vill dock uttala den önskan och förhoppning, att om och när skrifvelsen föranleder till någon åtgärd af regeringen, denna måste fasthålla den ståndpunkt, på hvilken den förut har ställt sig, nemligen att i stället anordna ett öfversättningsprof från latin till svenska. Min åsigt är visserligen, att de fördelar, som deraf skulle kunna vinnas, äro något obestända, men en fördel bör dock alltid deraf följa, och det är den, att den noggrannhet i öfversättningen från latin till svenska, som skulle komma att fordras i profvet i mogenhetsexamen, återverkar i sin mån på undervisningen i skolan, hvarigenom såväl latinundervisningen som kunskaperna i modersmålet skulle komma att skörda vinst. Jag inlåter mig icke på någon kritik af hvad som sagts i Andra Kammarens tillfälliga utskotts betänkande om metoden och den inverkan, afskaffandet af hemskrifningen kan hafva på densamma, huru frestande det äu kunde vara att upptaga åtskilliga satsar till skärskådande. Jag har endast velat påpeka, att profvet i mogenhetsexamen bör ordnas så, att man icke blott afskaffar, utan äfven sätter något annat i stället, som utgör dels en lämplig kontroll och dels en vinst för undervisningen.

Herr Wieselgren: Jag ber endast att få konstatera rättigheten af den föregående talarens anmärkning i så mån, att jag påpekar, att motionens affattande gjorde det grundlagsenligt omöjligt för utskottet att ingå på frågan om utbyte af det latinska skrifprofvet mot något

annat. Jag har endast velat yttra dessa ord och får hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt;

och som Andra Kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt antaget, skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, ärendet till Andra Kammaren återlemnas till förnyad behandling.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 25 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af motion om anställande vid riksbanken af en direktör och en vice direktör, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta banko- och lagutskottets den 25 och 26 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 2, med anledning af väckta motioner om skrivelser till Kongl. Maj:t, dels angående framläggande af förslag till omorganisation af bankväsendet i riket och dels angående indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 10 kronor.

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.*

1 punkten.

Herr Moberg: Då jag blifvit antecknad såsom reservant i utskottets betänkande, skall jag anhålla att för kammaren få nämna de skäl, som härför varit för mig bestämmande. Jag tillåter mig till en början dervid erinra, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke utskottet genom ifrågavarande betänkande öfverskridit sin befogenhet. Motionären har nemligen, sedan han i allmänna drag angifvit, huru han tänkt sig bankväsendet ordnad, särskildt med afseende å riksbankens öfvertagande af all sedelutgifningsrätt, slutat med att hemställa, »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes hufvudsakligen på de grunder, som i ofvanstående motivering äro framhållna, till nästa riksdag framlägga förslag till omorganisation af vårt bankväsende med afseende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna». Nu har utskottet, som jag gerna vill medgifva på goda skäl, funnit de grunder, hvarpå motionären vill bygga det nya bankväsendet, något vacklande, och därför beslutit att förstärka dessa genom att hänvisa Kongl. Maj:t till 1889 års bankkomités förslag, såsom det heter något dunkelt sagdt och, fruktar jag, äfven något dunkelt tänkt, »i tillämpliga delar». Men hvad motionären tänker om de s. k. tillämpliga delarne, vet man ingenting om, och jag tror därför, att det kan starkt ifrågasättas, om icke utskottet antagit mer, än det varit berättigadt att antaga, då det lagt motionen i fråga till grund för en hemställan om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ordnande af bankväsendet med afseende å 1889 års

bankkomités förslag. Ty det kunde hända, att Riksdagen, ifall den bifölle denna hemställan, komme att besluta annat och mera, än hvad motionären önskat och begärt.

Men fränsetd dessa formella betänkligheter, kan jag i allt fall icke biträda utskottets hemställan. Jag håller nemligen oryggligt före, att vid ett ordnande af bankväsendet i det syfte, som motionären framställt, och äfven enligt 1889 års bankkomités förslag, bör såsom det första och oundgängligaste vilkoret uppställas, att Riksdagen blifvit enig om en sådan förändrad sammansättning af riksbankens styrelse, att icke vårt lands näringar, dess industrigrenar, ja hela det ekonomiska välbefinnandet i landet varder beroende af en riksbanksstyrelse, kanske uteslutande sammansatt med hänsyn till politiska partiers benägenhet att i riksbanksstyrelsen insätta den ene eller den andre af sina koryfeer. Då därför Kongl. Maj:t, med nödigt aktgifvande på nämnda omständighet, för Riksdagen framlagt ett förslag till ordnande af bankstyrelsens sammansättning, men Riksdagen förkastat detsamma, måste Riksdagen, derest den verkligen vill befrämja den för nödig ansedda omorganisationen af bankväsendet, enas om en sådan förändrad sammansättning af riksbankens styrelse, som med tillbörlig hänsyn till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna förslag kan antagas vinna nödigt bifall. Skulle nu emellertid Riksdagen besluta i enlighet med utskottets hemställan, hade Riksdagen dermed uttalat, att Riksdagen önskade en förändrad organisation af såväl riksbanken som de enskilda bankerna, utan att sådant föregåtts af en lösning af den angelägenhet, som dervid enligt mitt förmenande bör sättas först, och icke sist, så mycket hellre som, när alla andra sväfvande frågor med afseende på bankväsendet äro lösta, det troligen icke skall lyckas att i medkammaren erhålla bifall till en sådan förändrad organisation af riksbankens styrelse, som jag antager, att åtminstone denna kammare anser önskvärd.

Jag tillåter mig dessutom att erinra, att 1889 års bankkomité just förutsatte i sitt afgifna betänkande en sådan organisation af riksbankens styrelse, och det torde därför vara mindre lämpligt att åberopa denna komités förslag i vissa delar, som hvilat på förutsättningar i andra delar, hvilka icke blifvit beaktade och icke kunnat beaktas af bankoutskottet därför, att utskottet icke tillkommit att afgifva förslag i den annat utskotts behandling tillhörande frågan om förändring i riksbanksstyrelsens sammansättning. Det är för öfrigt en händelse, som ser ut som en tanke, att under det utskottet temligen utförligt redogjort för bankfrågans olika skeden och de åtgärder, som med densamma blifvit vidtagna såväl inom som utom riksdagen, utskottet har med tystnad förbigått Kongl. Maj:ts förslag till riksdagen om en förändrad organisation af riksbankens styrelse, till följd hvaraf man af utskottets framställning kan få den uppfattning, att Kongl. Maj:t ingenting åtgjort med anledning af 1889 års bankkomités förslag, då just Kongl. Maj:t, såsom enligt mitt förmenande det första rätta steget, vidtagit den åtgärden, att med anledning af berörda komitébetänkande förelägga Riksdagen förslag om omdaning af riksbankens styrelse.

På de skäl, som jag sålunda tagit mig friheten andraga, och då dertill kommer, att Kongl. Maj:t genom flere skrivelser från Riksdagen fått bankfrågan om hand, så att den nu ifrågasatta skrivelserna är en-

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.*

ligt mitt förmenande både obehöfzig och olämplig, ber jag att få vrka afslag å utskottets hemställan, i hvad den rör den af herr Dahn föreslagna skrifvelsen.

(Forts.)

Herr Claëson: Då jag biträdt det sammansatta utskottets beslut, ber jag att i korthet få angifva skälen dertill.

Det anfördes såsom skäl mot bifall till utskottets hemställan, att utskottet begått ett formellt fel och gått utöfver hvad herr Dahn i sin motion begärt. Herr Dahn hade begärt, att en skrifvelse skulle aflätas till Kongl. Maj:t, rörande ordnande af bankväsendet, och det blef utskottet enigt om att föreslå, men grunderna antog det icke. Jag tror att det är ganska vanligt, att en motionärs hemställan icke kan bifallas i alla delar, men bifalles till en del. Anledningen, hvarför jag i sakkligt hänseende kunnat vara med om detta beslut, som tillkom på framställning af en annan ledamot af denna kammare, var den, att jag anser, att det sätt, hvarpå man nu går till väga för att beröfva de enskilda bankerna deras sedelutgifningsrätt eller åtminstone inskränka densamma, är mycket farligt både för de enskilda bankerna och för landet. Det är två sätt, man begagnar, det ena att oupphörligen öka den särskilda beskattningen för sedelutgifningen, och det andra att söka taga bort tiokronesedlarne. Om en inskränkning skulle ske, är det enligt mitt förmenande vida mindre vådligt att, såsom det föreslogs vid 1886 års riksdag, göra en inskränkning på sedelutgifningsrätten i sin helhet än att taga bort tiokronesedlarne, de sedlar, hvilka förmå att under någon längre tid hålla sig ute i rörelsen, och på den öfriga sedelutgifningsrätten lägga en hög extra bevillning. Jag föreställer mig, att det då lätt kan inträffa, att bankerna temligen allmänt afsäga sig sin sedelutgifningsrätt, och då blir det svårt för riksbanken att ensam genast fylla detta behof. Med orden: »hufvudsakligen på de grunder» har jag, och jag tror äfven utskottet, menat att lägga frågan helt och hållet i Kongl. Maj:ts hand, och det uttrycket i herr Dahns motion är äfven borttaget, att förslag skulle framläggas till nästa Riksdag, ty vi ansågo, att Kongl. Maj:t sannolikt behöfde längre tid på sig. Jag har trots att det vore till gagn för landet, för privatbankerna och för Riksdagen, att denna fråga finge öfverlemnas åt Kongl. Maj:t och att det förslag, som Kongl. Maj:t funne lämpligt, framlades för Riksdagen. Om sedan den Andra Kammaren afslår detta förslag, då är det Andra Kammarens och icke den Förstas fel, att någon ormorganisation af bankväsendet icke kommer till stånd.

Jag yrkar förty bifall till utskottets förslag.

Herr Rudebeck: För några veckor sedan fattade Riksdagen efter gemensam votering med, om jag minnes rätt, 6 rösters öfvervigt, ett beslut angående de enskilda sedelutgivande bankerna, hvilket beslut efter mitt förmenande kan komma att medföra högst betänkliga följder, och jag vågar tro, att mer än en af dem, som bidragit till det beslutet, nu gerna skulle se, att utgången blifvit en annan, sedan de närmare öfvervägt följderna. Här föreligger i den motion, hvarom nu fråga är, ytterligare ett angrepp mot de enskilda bankerna, och

det åsyftar, såvidt jag kan förstå, att hämnna deras verksamhet och i en viss gren tillintetgöra den.

Jag ber att till en början få tillkännagifva, att jag icke är delägare i någon sedelutgifvande bank och således icke i denna fråga har något personligt intresse. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på en särskild art af dessa bankers verksamhet, nemligen den, att betjena allmänheten i aflägsna landsorter, hvilken verksamhet de enskilda bankerna utöfva genom sina afdelnings- och kommissionskontor. Det har sagts, icke från en, utan från flera banker, att om bankerna förlora sin sedelutgifningsrätt till tiokronors sedlar, så komma dessa afdelnings- och kommissionskontor att indragas. Det beslut af Riksdagen, hvilket jag nyss återopade, var, redan det, med hänsyn till dessa kontors fortvaro af bekymmersam betydelse, ty den oerhörda höjning i bevillningen för sedelutgifningsrätten, som derigenom ålades bankerna, nemligen till icke mindre än dubbelt belopp mot förut, och derjemte med den hårda bestämmelsen att denna bevillning skall betalas efter det sedelbelopp, som en enda gång blott en dag under året varit i rörelse, och icke efter ett medelbelopp, denna höjning blir naturligen för de enskilda bankerna ofantligt tryckande, och endast detta beslut är egnadt göra den befarade indragningen af de nämnda bankkontoren till verklighet. Hvad blir då följden, om afdelningskontoren indragas? Följden blir, att gauska stora landsbygder, jag vill som exempel nämna en bygd på emellan 40,000 och 50,000 människor, i hvilkas centralpunkter nu finnas af provinsbankerna inrättade afdelningskontor, förlora för sina industriidkare och näringsidkare tillgång till den penninganstalt i orten, som de under många år egt och så väl behöfva. Afståndet från den centrala platsen i den bygd, på hvilken jag nu särskildt syftar, till provinsstaden, der banken har sitt hufvudkontor, är 6 mil utan jernväg. Då blir hela denna bygd hänvisad i alla bankangelägenheter till hufvudkontoret i provinsstaden. En hvar inser lätt, hvilka ofantliga svårigheter som deraf följa, och huru det beklagligen kan sägas, att derigenom förlorar folket i denna bygd all nytta och gagn af provinsbanken. Man möter mig måhända med det svaret, att de lånesökande få begära sina lån direkt i hufvudkontoret. Jag hemställer dock, om det är troligt eller ens möjligt att hufvudkontoret känner till dessa personer, allmogemän eller näringsidkare eller handverkare, hvilka bo på ett afstånd af 10—12 mil från hufvudkontoret. Hvarför, frågar man, kunna de nu få låna? Jo därför, att hufvudkontoret genom sina kontrollanter och sina tjänstemän vid afdelningskontoret kan få kännedom om de lånesökande, hvilkas framställning då beledsagas af kontrollanternas tillstyrkande till lanens beviljande. Tager man bort detta tillfälle för de lånesökande, stå de vid hufvudkontoret fullkomligt främmande och redlösa och få sålunda endast af sådant skäl icke sina lån beviljade. Man behöfver icke mycken kännedom om förhållandena för att inse, huru det i en ort, der näringslifvet och industrien har uppblomstrat, och der man haft tillgång till ett bankkontor på platsen, skall komma att gestalta sig, när detta kontor indragas. En följd af Riksdagens beslut i den rätting, som nu så tydligt är åsyftad, blir ovilkorligen denna. Det är icke från ett, utan från flera håll och från olika trakter i landet, som

*Ifrågasatt
omorganisati-
on af
bankväsendet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet
(Forts.)*

dessa uttalanden om de mindre kontorens öden skett af styresmän i enskilda banker, och det är helt naturligt, att så skall blifva, ty en anledning till inrättandet af dessa kontor är naturligen den, att de lemna tillfälle för bankerna att få sina sedlar spridda. Jag medgifver villigt, att lokala och mindre intressen böra få vika för ett allmänt och stort intresse, men jag kan icke förstå, att de enskilda intressena helt och hållet skola förbises. I detta fall sättas de allt för mycket på spel, och det kan icke förnekas, att man derigenom åstadkommer en bekymmersam ekonomisk rubbning i landsorten på många ställen, en rubbning, som icke kan vara annat än högst menlig och skadlig äfven för hela landets affärs- och näringslif.

Det har sagts af den siste talaren, och äfven af andra, att det är icke så farligt med denna fråga, ty det är endast en skrifvelse till Kongl. Maj:t, som här föreslås, och man lägger således frågan i Kongl. Maj:ts hand. Ja, jag lägger frågan med största lugn i Kongl. Maj:ts hand och hoppas, att den der också kommer att få en lösning, som blir lyckligare och annorlunda, än motionären åtminstone tänkt sig. Men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att hela motiveringen hos utskottet går i en riktning, som innebär något helt annat, än att man blott lägger frågan i Kongl. Maj:ts hand. Riktningen är sådan, att det tydligt och klart framgår, att utskottet vill detsamma som motionären. Man vill lösa denna bankfråga på det sättet, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt skall försvinna, derpå går motiveringen ut, men det säges icke i slutliga klämman, utan der heter det endast, att man öfverlemnar frågan till Kongl. Maj:t med angifvande, dock såsom den förste talaren bemärkt, ofullständigt af hvad förut förenkommit, då denna fråga förevarit till behandling. Denna uppfattning af syftet hos utskottet får man ännu tydligare, om man ser, huru utskottet, då det talar om sin förhoppning om en snar lösning af banklagstiftningens ordnande, åberopar, att tre dertill gynsamma beslut redan äro fattade; det ena i afseende på grundfonden, det andra i afseende på grundlagens stadganden angående riksbankens styrelse, och slutligen det tredje om förhöjning i beskattningen å enskild banks utelöpande sedlar. Detta sista beslut kan väl icke anses såsom ett skäl för att hoppas på en lösning af den nu föreliggande frågan, om icke afsigten med det beslutet var att göra det så svårt som möjligt för de enskilda bankerna, så att de sedan skola vara absolut tvungna att öfvergifva sina anspråk på att få behålla sedelutgifningsrätten. När man höjer bevillningen på det sätt som skett och gör beskattningen så oerhördt tung, och när man, såsom utskottet, åberopar denna beskattning såsom ett skäl för en förhoppning om en lycklig lösning, synes det mig otvetydigt, att man betraktar beskattningsbeslutet icke blott såsom ett beslut för att skaffa ökade medel, utan äfven såsom en kraftåtgärd mot de sedelutgifvande bankerna för att snart sagdt tvinga dem att kapitulera.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, men jag har emellertid velat framhålla de omständigheter, hvilka jag anser vara synnerligen värda att beakta i denna högst viktiga fråga, och jag yrkar värdsamt afslag såväl å motionen som å utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Då jag bland fullmäktige deltagit i behandlingen af denna fråga, så till vida som fullmäktige nu, liksom förut, haft att afgifva yttrande öfver de väckta motionerna, anser jag det vara min pligt att något redogöra för pluralitetens inom fullmäktige och dermed äfven min ställning till frågan.

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

I afseende på de ordalag, som hafva blifvit begagnade i klämman, kan jag hänvisa till den utredning, som blifvit lemnad af den andre talaren i ordningen, hvilken har deltagit i utskottets förhandlingar. Ordalagen äro så pass elastiska, att de synas mig väl kunna sluta sig till motionerna och å andra sidan lemna Kongl. Maj:ts regering fritt spelrum att behandla frågan så, som regeringen efter öfvervägande af dit hörande omständigheter finner med landets och allmänhetens intressen mest öfverensstämmande. Men hvad jag särskildt tillåter mig att framhålla, är, att frågan om sedelutgifningens ordnande, d. v. s. huruvida sedelutgifningen skall öfvertagas ensamt af riksbanken eller fortfarande tillhöra många enskilda bankinstitut, är af ytterligt stor vikt både för riksbanken och för dessa enskilda banker. För riksbanken såsom upprätthållare af myntvärdet — en uppgift, som blifvit genom reglementet ålagd densamma — kan det icke vara likgiltigt, om det förhållande, som nu råder, länge kommer att fortfares, nemligen att denna uppgift försvåras eller i vissa fall nästan omöjliggöres derigenom, att riksbanken icke är herre öfver det rörelsemedel, som sedlarne innebära, och att banken således såsom representerande landet i förhållande till utlandet är förlamad af den tyngd, som genom de enskilda bankernas stora sedelutgifningsrätt häftar vid dess fötter. För de enskilda bankerna åter kan det icke vara likgiltigt, att Damocles-svärdet svärfvar öfver dem från två håll. Kongl. Maj:t har nemligen rättighet att, när Kongl. Maj:t finner tidpunkten dertill lämplig, indraga sedelutgifningsrätten hvad särskildt tiorna besträffar, och det kan mycket väl tänkas en tidrymd, då Kongl. Maj:t framkommer med ett förslag i sådan riktning — och då är jag icke säker att motståndskraften mot detsamma är tillräcklig äfven i denna kammare. Vidare har Riksdagen genom sitt sista beslut i afseende på beskattningen å sedelutgifningen visat, att Riksdagen vill försöka att så långt i dess förmåga står — om jag får begagna ett sådant uttryck — »komma åt» de enskilda bankerna. Jag har icke med min röst deltagit i berörda beslut och har således icke något ansvar för detsamma, men jag endast konstaterar det såsom ett faktum. Det nuvarande osäkerhetstillståndet kan redan i och för sig medföra den fara, hvilken den siste talaren så starkt har framhållit, nemligen faran af indragning af en del afdelningskontor. Skulle det då icke vara mycket bättre och klokare, om det kunde åstadkommas en verklig reglering, hvarigenom, i händelse sedelutgifningsrätten befundes böra öfverflyttas till riksbanken allena, detta kunde ske under en längre tid och så, att nödiga förberedelser kunde träffas, i ändamål att rörelsen inom landet deraf icke måtte lida. Jag erkänner mycket villigt, att indragningen af sedelutgifningsrätten kan komma att hafva en icke oväsentlig verkan på de små kontoren, men det beslut, som Riksdagen redan har fattat, kan också hafva en sådan verkan på dem, utan att i utbyte deremot sättas några förmåner i afseende på de enskilda bankernas förhållande

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

till riksbanken. Och om rörelsen vid de små kontoren skall kunna uppehållas, d. v. s. om kassareserven der skall kunna uppehållas, finnes det knappast någon större fara än att bevillningen för sedelutgifningen oupphörligt ökas, ty ingen enskild bank lärer vilja underkasta sig en alltför stor kostnad genom att understundom vara tvungen att hålla en ganska stor sedelutgifning, hvilket föranleder till en hög beskattning, äfven om den större sedelmassan funnits blott en enda dag på året. Under sådana förhållanden är det gifvet, att en reglering erfordras, hvarigenom faran kan ställas på, så att säga, amortering, hvarigenom förberedelser kunna träffas, och det förhållande, som i andra länder eger rum med postremissvexlar, checker och sådant, kan utvecklas. Värst vore det, om de enskilda bankerna skulle af en eller annan anledning tvingas inskränka sin verksamhet med ett slag, och utan att man hade vidtagit några åtgärder för att undanröja eller minska svårigheterna deraf. Enligt min mening kan mycket väl på den väg, som antydts af bankofullmäktige i deras yttrande och mer än en gång framhållits af bankkomitéer, anstalt fogas derom, att sedelutgifningen så småningom kau öfvergå till riksbanken allena, utan att landets rörelse derigenom skulle lida, hvilket senare naturligtvis skulle vara i högsta grad beklagligt.

Hvad frågan om riksbankens styrelse beträffar, kan jag af lätt förklarliga skäl icke derom yttra mig — det må andra göra — men gifvet är att, om förändringar i det syfte, som nu har blifvit angifvet, skola ske, äfven denna fråga, måste tagas i allvarligt öfvervägande och i en eller annan form lösas.

I den öfvertygelse att genom en allsidig behandling af frågan genom regeringen både riksbankens och de enskilda bankernas intressen bäst främjas och bättre främjas än om osäkerhetstillståndet får fortfara, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Då jag för åtskilliga riksdagar tillbaka i denna kammare väckte en motion med anhållan om tillsättande af en finanskomité, som skulle behandla finansfrågan i dess helhet, ber jag att nu få nämna några ord i föreliggande fråga, som, hvad klämman beträffar, tyckes afse en sådan omorganisation af bankväsendet, såväl riksbanken som de enskilda bankerna, som jag befarar skola inskränka Riksdagens absoluta rätt öfver sin bank.

Af många tecken synes, att förändringarna i riksbanken och dess styrelse ske från två olika håll. Det ena är från regeringen och dess vänner, som vilja inom riksbankens styrelse hafva regeringens ledamöter för att der verka. Den andra strömningen kommer från annat håll, der man vill att riksbanken skall förändras till ett slags aktiebank, hvarpå exempel finnas i åtskilliga länder. Jag skulle mycket beklaga, om Riksdagen — och jag betviflar högeligen, att åtminstone Andra Kammaren — skulle gå in på vare sig den ena eller den andra af nu åsyftade förändringar af riksbanken.

Hvad frågan om inskränkingen af de enskilda bankernas sedelutgifning beträffar, så, ehuruval jag är delegare i en enskild bank, som, om jag minnes rätt, gifver den största utdelning af alla banker i landet, kau jag likvisst icke underlåta att intressera mig för att de

enskilda bankernas sedelutgifningsrätt och i det fallet främst tiokronesedlarne måtte upphöra.

Kongl. Maj:t, i hvars hand denna fråga är lagd, har hittills icke velat lemna någon uppmärksamhet deråt och vidtaga någon åtgärd därför, och det har bestyrkt Riksdagen att gå den väg, hvarpå, oberoende af Kongl. Maj:t, denna fråga kan regleras, nemligen att så öka beskattningen för de enskilda bankernas sedelutgifning, att denna utgifning blefve faktiskt omöjlig. På denna väg har jag, såsom jag tror, majoritet inom riksdagen, och denna Riksdag har visat, att den vill gå den vägen, och den är riktig. Hvad det beträffar att indragningen af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar skulle vara nära nog en dödsstöt för deras fortsatta verksamhet, betvivlar jag detta på det högsta. Litet hvar känna vi, att i landet finnas andra bankanstalter, som icke hafva sedelutgifningsrätt, och af de resultat öfver deras verksamhet, som finnas tryckta och utdelade till kammarens ledamöter, framgår, att de under gångna tider och under åtskilliga förhållanden haft lika stor, ja stundom större årlig behållning af sin verksamhet än de sedelutgifvande bankerna. Den stöt, som gifves dessa senare banker genom att indraga sedelutgifningsrätten, är således icke af sådan vikt och sådant värde, att man därför måste tro på att dessa banker derigenom skulle upphöra att existera. — På den grund, som af en föregående talare blifvit nämnd, yrkar äfven jag afslag i denna punkt.

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

Herr Larsson, Liss Olof: Sedan herr Törnebladh yttrat sig, har jag föga att tillägga i saken och skulle nästan kunna afstå från att yttra mig. Jag skall dock tillägga några ord. När denna fråga behandlades i sammansatta utskottet och man kom till det resultat, som nu föreligger i utskottets betänkande, hade åtminstone jag och, såsom jag tror, flere med mig hoppats, att detsamma utan någon större motsägelse skulle kunna vinna bifall äfven i Första Kammaren. Huru det skulle gå i Andra Kammaren, kunde deremot vara tvifvelaktigt, därför att Andra Kammarens ledamöter tyckte att härmed sagts allt för litet och de framför allt voro angelägna om att äfven den af herrar Sjö och Månsson väckta motionen skulle bifallas. När jag inom utskottet yrkade afslag å denna senare motion, fick jag uppbära icke så litet förebråelse härför, i det man påstod, att jag, dermed att jag understödde ett sådant skrifvelseförslag som det i betänkandet nu framlagda, skulle frångått en åsigt, som jag förut hyst. Förra året, när fråga var om en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående indragning af de enskilda bankernas rätt till utgifvande af tiokronesedlar, framhölls med styrka, att denna fråga redan var öfverlemnad till Kongl. Maj:t, men också framhölls då nödvändigheten af, att denna fråga icke skulle lösas ensam, utan i sammanhang med den stora frågan om omorganisationen af de enskilda bankerna liksom af riksbanken. Derfor trodde jag nu, att det icke var skäl att hålla på herrar Sjös och Månssons motion, utan att man skulle taga frågan i sin helhet. — De, som här uppträdt mot utskottets förslag, hafva uppträdt, som om till definitivt afgörande nu föreläge frågan om inskränkning af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt och till och med om de små kontorens in-

*Ifragasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.*

(Forts.)

dragnin g o. s. v. Men något sådant föreligger ju icke. Det har sagts, att detta förslag innebure ett angrepp mot de enskilda bankerna, en rubbning i näringslifvet o. s. v. Nej, icke lärer en rubbning i näringslifvet eller ett angrepp mot de enskilda bankerna innebäras deri, att man skrifer till Kongl. Maj:t och begär, att Kongl. Maj:t måtte utreda denna fråga, som alldeles säkert återkommer hvarje riksdag, åtminstone till dess man får se den utredd och det på ett sätt, som icke någon enskild motionär utan endast Kongl. Maj:t kan åstadkomma. Man säger, att man icke vill lägga frågan i Kongl. Maj:ts hand. Det är ju icke fråga om att lägga den i Kongl. Maj:ts hand vidare, än att man begär att Kongl. Maj:t skall verkställa en fullständig utredning och inkomma med det förslag, som kan blifva föranledt af en sådan utredning. Man lägger ju icke frågan i Kongl. Maj:ts hand så, att Kongl. Maj:t ensam skall besluta i densamma, utan, när utredning är skedd och Kongl. Maj:t fått uttala sig i frågan, lärer väl också Riksdagen få sitt ord med i laget. Och till dess synes mig, som om man icke behöfver tala om indragning af småkontoren, om ingrepp i näringslifvet och dylikt. Man vet ju icke, huru det förslag kommer att se ut, som blir en följd af den utredning, som kommer att verkställas af Kongl. Maj:t. Jag hade trott och tror fortfarande, att allra lyckligast och ur alla parterers synpunkter mest önskvärdt vore, om en fråga af så djupt ingripande beskaffenhet, som ordnandet af vårt bankväsende, finge ske under fullständigt lugna tider. Vi minnas mycket väl, huru det stod till, då femkronesedlarne indrogos för de enskilda bankerna, och hvilka faror som då förelåg. Då måste motståndet gifva vika, och hvarför? Jo, därför att större frågor då stodo på spel. Man fick ställa till med åtskilligt, med jernvägshypoteksfond o. s. v. Ställningen var sådan, att något måste göras, och då blef också följden den, att »femmorna» indrogos. Man förut-satte visserligen då stora olyckor af denna åtgärd, men dessa olyckor hafva ännu icke visat sig hafva kommit.

Icke kan det väl vara klokt att låta denna fråga vara sväfvande allt framgent, ända till dess någon större olycka eller ekonomisk kris står för dörren, för att då taga uti med densamma. Vore det icke — så synes mig åtminstone — bättre att få denna fråga utredd samt af Konung och Riksdag behandlad under i ekonomiskt och andra hänseenden fullt lugna tider? Då kan man lugnt få pröfva det förslag, som kan blifva en följd af utredningen. Mig synes, som om ingen part, hvarken de enskilda bankerna eller någon skulle lida af att en sådan opartisk utredning komme att verkställas. Ur alla synpunkter förefaller det mig önskvärdt, att en sådan sker.

Nyss har påpekats, och jag behöfver icke ännu en gång påpeka det, att det förfaringssätt, som man sett att Riksdagen kan använda, och som den användt senast i år, då den fördubblade bevillningen för sedelutgifningsrätten, en annan gång kan upprepas och bevillningen då, om icke fördubblas, så ändå höjas. Vore det icke bättre att, hellre än tillämpa en sådan ytterlighetsåtgärd, hvarigenom man till slut omöjliggör all sedelutgifning, tan att man gifver något annat i stället, ordna förhållandena så, att bankerna kunde existera äfven utan sedelutgifningsrätt.

Mig synes, att ett sådant skrivelseförslag som det af utskottet framställda icke kan betraktas såsom något som helst angrepp mot de enskilda bankerna. Jag upprepar det än en gång — jag tror att det ur alla synpunkter vore lyckligt, om en sådan skrivelse aflätes, så att frågan finge komma under ompröfning under fullkomligt lugna tider. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

Herr Rudebeck: Jag har blifvit missförstådd af talare, som yttrat sig efter mig, och hvilka fattat min mening så, att jag skulle ansett att, om ett förslag, sådant som det föreliggande, ginge igenom, dermed de enskilda bankernas undergång vore gifven. Så har jag icke sagt, utan jag har sagt, att den särskilda gren af de enskilda bankernas verksamhet, som de nu kunna utöfva genom sina afdelnings- och kommissionskontor, komme att försvinna, och att deraf blefve en följd, att näringslivet i de delar af landet, der sådant inträffade, komme att lida. Och jag trotsar någon att kunna jäfva rättigheten af detta påstående i ena eller andra delen. Att de enskilda bankerna i alla fall komma att fortsätta sin rörelse med fördel för deras lott-egare, det betviflar jag icke. Men att den påföljd, hvilken jag nu antyd, skall inträda, håller jag så mycket mera sannolikt, som jag för icke länge sedan erhöi del af ett bref från en bankstyrelse, deri just uttalades, att banken i följd af Riksdagens beslut om höjd beviljning för sedelutgifningen vore betänkt på indragning af sina mindre kontor.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att den verksamhet, som de enskilda sedelutgifvande bankerna nu utöfva å landsbygden, icke kan af riksbanken öfvertagas. Det läser väl icke kunna tänkas, att riksbanken kommer att upprätta några kommissions- eller afdelningskontor utom provinsstäderna. Således skulle dessa landsbygder ovilkorligen blifva hänvisade till bankkontoren i städerna och beröfvade det tillfälle de nu hafva för sina bankaffärers ordnande på platsen i hemorten.

Slutligen ber jag att få hänvisa till det yttrande, som af ordföranden hos herrar fullmäktige i riksbanken uttalats i frågan, att det så mycket mindre syntes vara skäl att förorda detta förslag, som deri saknades de vilkor och bestämmelser, hvilka, om en så genomgripande åtgärd som den ifrågavarande skulle vidtagas, otvifvelaktigt påkallades af omsorgen om den ekonomiska ställningens trygghet. Med hänvisning härtill och till hvad en föregående talare erinrat, att, förr än frågan om sedelutgifningen föres på tal, bör frågan om bankens styrelse vara definitivt afgjord, vidhåller jag mitt förut framställda yrkande om afslag, på de skäl jag sökt framlägga.

Herr Moberg: Det förefaller mig, som om de talare, hvilka yrkat bifall till utskottets förslag, icke klart gjort sig reda för, hvilka konsekvenser ett bifall dertill från Första Kammarens sida skulle medföra. Vore frågan om en omorganisation af bankväsendet en alldeles ny fråga, kunde det möjligen gå för sig att aflåta den föreslagna skrivelsen, men frågan är så långt ifrån ny, att den förut framkommit till Riksdagen på grund af framställning från Kongl.

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

Maj:t samt äfvenledes varit föremål för flere bankkomitéers behandling, för att icke tala om Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t i frågan. Således göres icke något nytt uppslag i frågan genom den hemställan till Kongl. Maj:t, som af utskottet föreslagits, utan hvad som derigenom göres är att Riksdagen hemställer, att Kongl. Maj:t måtte taga frågan under förnyad behandling, fastän Kongl. Maj:t redan vid 1890 års riksdag med anledning af den senaste bankkomiténs framställning för Riksdagen framlade ett förslag till omorganisation af riksbanksstyrelsen såsom första steget till omdaning af bankväsendet. Jag tog mig friheten att framhålla, då jag förra gången hade ordet, att Kongl. Maj:t härmed visat sin afsigt att först på grundlagsenligt sätt få frågan om sammansättningen af riksbankens styrelse löst, för att, sedan denna fråga blifvit löst, inkomma med de förslag till bankväsendets omorganisation, som af bankkomiténs betänkande och andra framställningar kunde betingas. Om nu Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med en sådan framställning, som utskottet föreslagit, skulle Riksdagen dermed hafva för sin del kastat denna Kongl. Maj:ts äsigt öfver bord och dermed också sagt, att Riksdagen önskade en reorganisation af bankväsendet, utan att någon förändring sker i sammansättningen af riksbankens styrelse. Just häri ligger den farliga pointen uti utskottets hemställan, hvilket jag velat framhålla, då jag yrkat afslag å samma hemställan.

Grefve Hamilton: Man behöfver icke vara en finansman för att inse att vårt penningväsen för närvarande befinner sig i ett oeffterrättighetstillstånd dels på grund af saknaden af en dominerande centralbank och dels därför att de enskilda bankernas lifsverksamhet är hotad. En enda gemensam voterung kan tvinga de enskilda bankerna att indraga hela sin sedelutgifning och till följd deraf äfven sina afdelningskontor. Det är visserligen sant, att riksbanken lätt skall kunna ersätta de utelöpande sedlarna, men den kan icke ersätta afdelningskontoren, och i anseende till saknaden af lokalkänedom kan den icke heller vara i tillfälle att pröfva den säkerhet, som de nya kunderna kunna erbjuda.

Jag vågar därför upprepa, att vårt penningväsen befinner sig i ett oeffterrättighetstillstånd.

Den ene af motionärerna, herr Dahn, tyckes äfven hafva insett detta. Han stöder sig på 1889 års bankkomiténs förslag och önskar, att riksbanken måtte omdanas till en ensamt sedelutgifvande centralbank, som skulle samarbeta med de enskilda bankerna, åt hvilka öfverlemnades detaljaffärerna. Riksbanken skulle, enligt hans förslag, mot låg ränta rediskontera de enskilda bankernas vexlar under vilkor, att de enskilda bankerna i den mån, sådant vore möjligt, icke indroge sina afdelningskontor, hvilka följaktligen komme att blifva riksbankens sedelspridare.

Såvidt man kan finna af motiveringen i herr Dahns motion, är det således här fråga om samarbete mellan riksbanken och de enskilda bankerna, hvartill kommer att äfven utskottet stödt sin framställning på 1889 års bankkomiténs förslag, hvilket utgår från den uppfattningen, att samarbete bör ega rum mellan riksbanken och de enskilda bankerna.

Jag tror att inför det tillstånd, i hvilket vårt penningväsen befinner sig, en representant, som har reda på förhållandena, icke kan stå stillatigande. Och jag anser att det är nödvändigt, för att man skall få någon ordning i dessa förhållanden, att Riksdagen anhåller att Kongl. Maj:t måtte taga frågan om hand. I likhet med utskottet finner jag, att en sådan anhållan bör innebära en hänvisning till 1889 års bankkomités förslag, hvilket förslag, som ännu icke undergått Riksdagens pröfning, likväl torde behöfva i vissa delar ändras.

Jag ber få papeka, att motionärerna icke hafva antydtt af hvem riksbankens styrelse borde tillsättas, utan endast uttalat en önskan om större kontinuitet i styrelsen, och att 1889 års förslag innehåller i detta afseende, att Kongl. Maj:t skulle tillsätta tre ledamöter i styrelsen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Sandberg: Jag vill till en början gifva den talare rätt, som sade, att indragningen af de enskilda bankernas sedelutgifning icke skulle vara någon dödsstöt för dessa banker. De kunna säkerligen stå ut dermed och lätt nog ombilda sig till aktiebanker. Men hvad som är lika riktigt är hvad greve Hamilton yttrade, nemligen att upphör sedelutgifningsrätten, eller blifva de enskilda bankerna allt hårdare och hårdare beskattade, kommer detta att leda till indragning af afdelningskontoren och dermed följer, att bankerna äfven måste indraga en del af de nuvarande lånen, något som torde vara farligast för lantagarne.

De skäl, som tala mot det af utskottet framlagda förslaget, äro redan anförda af min medreservant. Jag vill därför inskränka mig till en sak.

I utskottets kläm hemställes:

»I:o att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes hufvudsakligen på de grunder, som angifvits dels af fullmäktige i riksbanken och dels af 1889 års bankkomité i tillämpliga delar af dess den 30 januari 1890 afgifna förslag till lag för Sveriges riksbank och till lag angående indragning af enskilda bankers sedelutgifningsrätt, för Riksdagen framlägga förslag till omorganisation af bankväsendet med afseende på riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna.»

Nu inträffar det märkvärdiga, att inom sammansatta utskottet uttalades från medlemmar, som Andra Kammaren der insatt, den bestämda försäkran, att Andra Kammaren aldrig skulle komma att gå in på de grunder, som 1889 års bankkomité framställt. Det vore ett märkvärdigt förhållande, om Riksdagen skulle skrifva till regeringen och begära ett förslag på de af 1889 års komité framlagda grunderna, men derpå, när ett sådant förslag inkommit till Riksdagen, Andra Kammaren skulle säga: vi gå icke in på grunderna i 1889 års komités förslag. Hade dessa grunder icke varit återopade i utskottets kläm, kunde det varit någon reson i en sådan anhållan som den af utskottet ifrågasatta, ehuru jag är öfvertygad att, sådana åsigtarna nu äro, en banklag, sådan som bankkomitén och Kongl. Maj:t önskar den, icke kan komma till stånd.

Det har talats om behöfvet af vidare utredning. Utredning hafva

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

vi ju fått af två, tre komitéer, men då förslagen kommit till Riksdagen, har svaret alltid blifvit ett bleklagdt nej.

Jag tror icke, att det är skäl att hos Kongl. Maj:t begära ett förslag, om hvilket man på förhand vet, att det kommer att förkastas af Riksdagens ena afdelning.

Jag yrkar afslag på utskottets förslag.

Herr Fagerholm: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid.

På samma gång som jag yrkar bifall till utskottets förslag, ber jag att få till alla delar instämma i grefve Hamiltons yttrande. Emellertid skulle jag vilja till utskottets motivering lägga några ord.

Jag anser nemligen att Kongl. Maj:t skulle ega rättighet att tillsätta en direktör och en vice direktör, hvilka dock icke skulle vara bankofullmäktige. Jag tror, att bankofullmäktige derigenom skulle erhålla en bättre ställning än den, de för närvarande hafva.

Dessutom skulle jag önska, att 1889 års bankkomites förslag icke i alla delar blefve följdt, ty denna komité föreslog, att de enskilda borde få kreditiv mot högst två procents ränta för år. Detta vore emellertid ett alltför lågt belopp. Deremot anser jag, att de borde få kreditiv mot $\frac{5}{6}$ af den lägsta kreditivräntan, och att de enskilda bankerna skulle få rediskontera mot en half procent lägre ränta än den lägsta ränta, som riksbanken beviljar enskilda personer.

Under uttalande häraf ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundin: Jag lofvar att icke länge upptaga kammarens tid, men då jag deltagit i det sammansatta utskottets förhandlingar, ber jag att få yttra några få ord i frågan.

Jag vill dervid på förhand nämna, att jag icke är delegare i någon bank. Jag har velat uttala att det i landsorten i allmänhet är ett önskemål, att de enskilda bankerna och deras sedelutgifningsrätt måtte någon gång upphöra. Särskildt ber jag att få betona, att jag icke, såsom de fleste andre ledamöter af denna kammare, anser att dessa banker varit till så stor favör för landtmännen. Tvärtom, många gånger hafva landtmännen genom dessa banker haft för godt tillfälle att få penningar, hvilka de icke användt till de goda och afsedda ändamål, de tänkt, utan snarare till skadliga ändamål.

Frågan är för öfrigt redan så tillräckligt utredd af föregående talare, att jag icke längre behöfver dervid uppehålla mig, utan tager jag mig nu friheten att med värme och ifver yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med derunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare på afslag derå samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta banko- och lagutskottet hemställt i 1 punkten af sitt utlåtande n:o 2, röstar

*Ifrågasatt
omorganisa-
tion af
bankväsendet.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 55.

2 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo sammansatta banko- och lagutskottets den 25^{Om inlösen af} och 26 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3, med anledning af ^{fskadadt skilje-} Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i §§ 13 och 17 af lagen om rikets mynt den 30 maj 1873. ^{mynt.}

Herr Törneblad: Jag har egentligen icke någon anmärkning att göra mot den hemställan, utskottet här gjort, allra helst som den öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition. Men jag tillåter mig dock att, då herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet är här närvarande till honom framställa en fråga. Det är nemligen mellan Kongl. Maj:ts proposition och den skrifvelse, Riksdagen i fjor aflät, äfvensom mellan Kongl. Maj:ts proposition och motsvarande paragraf i den danska myntlagen den skilnad, att här inskjutits orden: »på sätt och tid, hvarom Konungen särskildt förordnar». Att döma af de propositionen åtföljande protokollen har det varit Kongl. Maj:ts mening, att detta stadgaude skulle första gången vara likasom ett försöksstadgande. Men då jag är alldeles säker, att detta stadgande behöfver tillämpas år ifrån år, vågar jag hysa den förhoppning, att icke något hinder skall ligga i stadgandet för att alltjemt skadadt mynt, som inkommer, må kunna inlösas.

Naturligtvis skall det blifva fallet, att nu på en gång ett högst betydligt antal skadade mynt kommer att företes till inlösen. Skulle man nu se, att statsverket drabbades af betydande kostnad, är det påtagligt, att denna kostnad sedermera vid den inlösen, som eger rum år ifrån år, icke kan blifva jemförlig med den, som första gången förekommer. Jag tager för gifvet, att därför framdeles icke blifver något hinder.

Om inlösen af Herr statsrådet friherre von Essen: Då en direkt fråga framställts
 skadadt skilje- till mig i det föreliggande ärendet, ber jag få med några ord besvara
 mynt. densamma.

(Forts.)

Det är, såsom den siste ärade talaren yttrade, omöjligt att beräkna, till hvilken grad inlösen af skadadt mynt i här förevarande fall kan komma i fråga. Kongl. Maj:t har därför låtit inskjuta dessa ord: »på sätt och tid, hvarom Konungen särskildt förordnar», så att, om inlösen skulle ske i så oerhörd utsträckning, att man ansåge sig behöfva ändra bestämmelserna, Kongl. Maj:t kunde, om Kongl. Maj:t ansåge sig vilja det, underställa Riksdagens bedömande, huruvida man skulle fortsätta eller icke. Såsom antydts, är det antagligt, att invexlingen nu blir stor, men det är möjligt, att den sedermera kommer att minskas. Jag är öfvertygad, att Kongl. Maj:t icke skall begagna sig af denna rättighet, om den nu af Riksdagen beviljas, i annat fall än att det blifver ett sådant tillöpp, att Kongl. Maj:t finner det gå öfver den gräns, man tänkt sig.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr talmannen yttrade, det han finge hemställa, att de ledamöter af kammaren, hvilka antecknat sig för deltagande i den minnesfest, som under morgondagen komme att firas i kongl. slottskapellet, måtte infinna sig kl. 10,30 f. m. i kammarens samlingsrum för att derifrån i procession afgå till slottskapellet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Ekenman* under fjorton dagar från och med den 3 nästkommande maj.

Kammaren åtskildes kl. 3.28 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.